

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Fra Midtjylland

Kultur- og Slægtsoptegnelser

ved
Forstander A. Hønholt

David Christensens Boghandel og Bogtrykkeri A/S.

Kjellerup 1949.

Fra Midtjylland

Kultur- og Slægtsoptegnelser

ved
Forstander A. Hønholt

David Christensens Boghandel og Bogtrykkeri A/S.

Kjellerup 1949.

Mundtlig Overlevering.

I Sluningen af 1361, da det danske Leddingsmandskab vendte hjem fra Valdemar Atterdags Togt til Visby, kom en af Vaabensmedene ved Navn Anders Anderssøn til Landsbyen Mausing i Midtjylland. Bysmeden her var gammel, og Vaabensmeden gik ind paa at forsøge sig i Bysmedearbejdet.

Selve Haandværket kunde han jo nok; men Bysmedens Arbejde var den Gang meget mere omfattende end i vore Dage. Først og fremmest var der naturligvis selve Smedearbejdet med Fremstilling af Redskaber og Brugsgenstande. En Spade f. Eks., et Leblad, en Saks, en Kniv eller Søm og Bolte, alt bestilte man hos Smeden, og det var selvfølgelig af stor Betydning, at han kunde lave det, saa det faldt godt i Haanden og tillige var holdbart.

Men det var kun en Del af Bysmedens Arbejde. Som Forholdene havde udviklet sig, skulde han i Virkeligheden være baade Læge og Dyr læge for Landsbyen, og hver Gang der skete et eller andet ud over det sædvanlige, gik der Bud efter Smeden.

Hvordan Vaabensmeden har klaret disse forskellige Opgaver, siges der ikke noget om i den gamle Familieberetning. Det har dog nok ikke været saa daarligt. Han blev i hvert Fald gift med den gamle Smeds Datter og fortsatte Resten af sit Liv som Bysmed i Mausing.

Hans ældste Søn, Anders Andersen, lærte Haandværket hos Faderen og drog saa ud i fremmed Tjeneste; men han vendte senere hjem og fortsatte som Bysmed efter Faderen. Efter Familieberetningen fortsatte det saaledes i 14 Led, hvor Søn fulgte efter Fader, alle af Navn Anders Andersen.

Hen imod Aar 1800 opgav den femtende Anders Anderssøn

Bysmedegerningen og købte Mausing Vandmølle, som senere ombyttedes med Gaarden Hønholt, en større Bondegaard beliggende mellem Lysdal og Fruerlund længere vest paa i Sognet. Gaarden ligger paa et Plateau, som begrænses af to Dale, der fra Vinderslev Enge skyder sig mod Vest og Sydvest. Den nordre Dal er ret bred med svagt skraanende Sider og med Engstrækninger i Bunden. Den søndre Dal er af ringere Bredde, men ret dyb og med stejle Sider. En tredie Dal, Middal, strækker sig i Retning omtrent Nord-Syd ind mellem de to andre Dale. Middal er ikke ret lang, men dyb og med meget stejl Vestside, hvorfra der er fri Udsigt over Engene mod Øst.

Selve Navnet Hønholt stammer fra Oldtiden, da Holt var Fællesnavnet for Skov, og da Tjuren levede i vild Tilstand her i Landet som endnu i Norge og Sverrig. Disse store Skovhøns, hvis mærkelige Parringslege man kender fra Sverrige, har holdt til her og givet Skoven Navn. Deres Legeplads har været Fyrreskoven øverst paa Middals Vestside, hvorfra der er fri Udsigt med Solopgangen over Engene. Hanernes Parringsdans begynder nemlig ved Solopgang i de tidlige Foraarsmorgener.

I Oldtiden og Middelalderen havde denne Egn langt mere Skov end nu. Der fandtes saaledes en sammenhængende Skovstrækning paa Engenes Sydside, idet Serup Skov, Tandskov, Mausing Skov, Pederstrup Krat og Hønholt Skov var en sammenhængende Skovstrækning, der fortsatte vest paa i Froulund, Hesselskov og Ravnholt. Nu er der kun Smaarester tilbage, selv om der visse Steder er plantet en Del Gran til.

Da min Tipoldefader, Anders Andersen den Ældre overtog Hønholt, var der her endnu meget Skov, hvad bl. a. ses af en Bemærkning i hans Dagbog, hvor han skriver: Skikkede i Dag Præsten et Raadyr, som er skudt i Skoven.

Hvor stor Hønholt var paa det Tidspunkt, har jeg aldrig faaet nøjagtig oplyst; men i min Barndom blev der fraskilt opdyrket Hede til et Par mindre Gaarde, og derefter regnedes Engen at udgøre 10 Karles Slet eller ca. 10 Tønder Land. Marken kunde drives med 3—4 Spand Heste, saa den har udgjort ca. 70 Tønder Land. Hertil kom saa ca. 10 Tønder Land Skov og ca. 6 Tønder Land Mose og Hede, i alt ca. 100 Tønder Land af god Kvalitet.

Matrikelbogen udviser nu:

Matr. Nr. 1 a. Hønholtgaard52,20 ha.
„ „ 1 b. 1 m. 1 d. 1 y. 6,80 „
„ „ 1 c. 1 f. 1 h.19,78 „
„ „ 1 e. 1 i.22,37 „

101, 15 ha, ca. 184 Tdr. Land.

Gaardens Drift kunde saaledes give sin Mand nok at bestille. Alligevel lagde hverken Anders Andersen den Ældre eller den Yngre Smedehaandværket helt paa Hylden. Vest for Gaarden var rejst en Smedie og her fortsattes med det gamle Værktøj, der var ført med fra Mausing. Min Bedstefader Anders Andersen Hønholt og hans Broder Peter Andersen Hønholt, der overtog Gaarden, drev dog ikke Smedehaandværket. Smedien blev omdannet til Tørvehus, og Værktøjet blev anbragt i Huggehuset i Enden af Gaardens østre Længe. Her fandtes i min Barndom en Ambolt og et Utal af gamle Tænger og Hamre, af meget forskellig Form og Størrelse. Alle bar de tydelige Mærker af mange Slægtleds Haandslid.

Hvordan Slægtens Mænd har set ud, er det vanskeligt at vide noget sikkert om. Der findes ingen Billeder af dem. Slægtspræget har maaske ogsaa skiftet gennem de mange Slægtled, det vilde i hvert Fald være naturligt, om de efterhaanden mange Kvinder, der blev indgiftet i Slægten havde bidraget dertil. Alligevel holder Familieberetningen paa, at der altid har været paafaldende Lighed mellem Fader og ældste Søn gennem de mange Led. Den første Afgivelse herfra skal være min Bedstefader, der, skønt han var ældst af sine Søsken, dog slægtede sin Moder paa. Hans Broder Peder, derimod ligned udpræget sin Fader og Bedstefader, og tre af hans seks Sønner bar i udpræget Grad Slægtspræget videre.

Min Oldefar, Anders Andersen den Yngre, beskrives af sin ældste Sønesøn som en høj Mand (ca. 3 Alen), slank og senet. Han havde vældige Kræfter og var en stor Slider, saa „Fedt satte sig ikke paa ham“. Sædvanlig gik han selv foran i Arbejdet, men han forstod ogsaa at lede andre. Han døde i høj Alder som Aftægtsmand paa Hønholt. — I sine sidste Aar havde han rødrende og rindende Øjne.

Hans Aftægtskontrakt med Sønnen Peder var i alt væsentligt den samme som han selv havde haft med sin Fader. Det var et omfangsrigt Dokument med udførlig Redegørelse for en Mængde Enkeltheder. Ved Gennemlæsning af den synes man uvilkaarlig, at den er for omstændelig, i Særdeleshed naar den var oprettet mellem Fader og Søn. Man maa imidlertid huske paa, at en saadan Kontrakt blev affattet for alle Tilfældes Skyld. Sønnen kunde dø eller sælge Gaarden, og overfor Fremmede kunde Udførligheden være nødvendig, det havde man set flere Eksempler paa.

Aftægtskontrakten indeholdt saaledes Bestemmelse om, at Gaarden skulde yde Aftægtsfolkene Husly, Græsning og Foder til to Køer og fire Faar med deres Afkom. Mælken, Ulden og de slagtede Faar tilhørte Aftægtsfolkene ligesom otte Høns deres Æg og Fjer samt Honningen af tre middelgode Bistader. Der var Bestemmelse om, hvormeget Rug, Byg, Havre og Kartofler, Aftægtsmanden skulde have. Byggen skulde maltes, og Kornet skulde befordres til Mølle og hjem igen. Aftægtsboligens Beliggenhed, Størrelse, Indretning og Møblering var der gjort Rede for og ligeledes for Kaalhavens Beliggenhed og Størrelse. I Brændsel skulde ydes 10,000 sorte og veltørrede Tørv og to Favne Klovrbrænde fra Skoven, alt fremstillet og hjemkørt i rette Tid uden Udgift for Aftægtsfolkene. I Sygdomstilfælde og Alderssvaghed havde de gamle Krav paa fornøden Hjælp fra Gaarden, og hvis de ønskede det, havde de Ret til to Gange aarlig at blive kørt til Marked og hjem igen, ligesom de hveranden Søndag havde Ret til at blive kørt til Gudstjeneste i Vinderslev Kirke og hjem igen. Naar de døde, skulde Aftægtsyderen bekoste deres Begravelse og Ligfølgets Beværtning efter Egnens Skik og Brug.

I daarlige Tider kunde en saadan Aftægtskontrakt være en stor økonomisk Byrde, hvis den i et og alt skulde overholdes efter sin Ordlyd. Som oftest lempede man sig dog efter hinanden, og jeg har aldrig hørt om, at man i vor Familie har haft Ufred om Aftægtskontrakter. Men det var ikke saa ualmindeligt, især hvor det blev en fremmed, der skulde udrede Aftægten.

Saaledes hændte det en Søndag Morgen ved Vinderslev Kirke, at et Par Aftægtsfolk, der havde solgt deres Gaard til en Fremmed, blev kørt til Kirke af den nye Mand. Da de gamle var kommet vel

af Vognen og var stavret ind i Kirken, vendte Manden Vognen for at køre hjem. Hans Nabo siger da til ham: Du kommer vel igen? for du skal da ogsaa køre dem hjem. Men hertil svarede Manden: Nej, i min Kontrakt staar der kun, at jeg skal køre dem til Kirke.

En saadan Opførsel var dog ilde set. Saadan noget kunde man ikke være bekendt, og Sognets offentlige Mening tog ikke blidt paa det, men søgte at hjælpe, hvor det lod sig gøre. De to gamle som her er fortalt om, blev kørt hjem af Naboen, og han nøjedes ikke med at køre dem til deres Dør, han kørte dem hele Gaarden rundt, før han hjalp dem af Vognen.

Ellers var Begreberne om, hvad man kunde være bekendt en Del forskellige fra Nutidens. Ord, som forekommer os plumpe og uartige, brugtes i daglig Tale, uden at selv unge Piger rødmede derved, og Fornøjelserne var som oftest grovkornede. Det sidste skyldtes maaske i nogen Grad det betydelige Forbrug af Spiritus, som da var almindelig. Brændevinen hørte med til den daglige Kost, og den var en Del af Soldatens Naturalforplejning. I Høst og Slet og under andet haardt Arbejde var Forbruget over en Liter om Dagen til hver. Til Gilder og Begravelser var det endnu mere. Det kunde derfor ogsaa undertiden hænde at selv en Begravelse fik et i vore Øjne mindre heldigt Forløb.

I Almindelighed var Sorgen og Mindet om den afdøde naturligvis en Borgen for, at det hele forløb sømmeligt og smukt, skønt en Begravelse efter Egnens Skik og Brug egentlig rummede forskellige Muligheder for det modsatte.

Til enhver større Begravelse blev der ligesom til Bryllupper i Forvejen sendt „Skænk“ fra Deltagerne. Det vil sige, man sendte Brød, Kage, slagtede Høns eller andet Kød og forskellige Drikkevarer, saa den der skulde gøre Gildet ikke blev sat i Forlegenhed med at skaffe alt det, der her vilde være Brug for. Der var bestemte Regler for, hvad hver Gaard sendte ved en saadan Lejlighed, og det blev nøje overholdt. Man maatte ikke snylte paa hinanden.

En Begravelse begyndte tidligt paa Formiddagen. Eftersom Følgets Deltagere ankom, blev de vist ind til den afdøde, der laa smukt pyntet i aaben Kiste. Her lagde man sin hjemmebundne Krans og blev saa af Skafferen budt ind til Frokost. Denne serveredes af Opvartningspiger og bestod af Brød, Smør, Mængder af

koldt Paalæg, Gammeltøl og Snaps. Der blev spist og drukket godt.

Hen over Middag var man færdig til Kirkefærden. Saa skulde Liget synges ud. Degnen tog Plads ved den aabne Kistes Hovedende og holdt en kort Tale eller oplæste den afdødes Gravskrift. Derefter sang man en Salme, og under Sangen kom Snedkeren og hans Svend, lagde Laaget paa Kisten og skruede det til, hvorefter Kisten og Kransene bares ud og anbragtes paa Gaardens bedste Vogn, der kørtes af Manden selv. Efter Ligvognen fulgte en Skare gaaende og derefter kom Vogntoget, undertiden over tyve Vogne efter hinanden.

Turen til Kirken gik Fod for Fod. Mange Steder var der strøet afskaaret Vintergrønt eller Naaletræskviste paa Vejen. Var det om Sommeren, strøede man ogsaa Blomster. Naar man havde tilbagelagt et Stykke af Vejen, satte Kirkeklokken i med at ringe. Ringningen fortsattes, til man var naaet ind i Kirken, og Præsten havde begyndt sin Prædiken. Denne varede gerne tre Kvarter. Saa ringede Kirkeklokken igen, og under Klokkeringning og Salmesang og med Præsten og Degnen i Spidsen bares Kisten ud til Graven. Efter Jordpaakastelsen, traadte en af den afdødes nærmeste Slægt frem til Graven, takkede for Deltagelsen og indbød Følget til at komme med hjem og spise. Hjemturen foregik i Trav.

Middagen bestod af mindst to Retter Mad og rigeligt med Drikkevarer. Efter Spisningen fortsattes med Kaffe til Konerne og Kaffepunsche til Mændene.

Det var den almindelige Form for en Begravelse paa Landet i Midt-Jylland omkring 1850. Men som allerede nævnt var der undertiden Afvigelser fra den. I det følgende skal jeg berette om et Par af dem.

Den ene fandt Sted i Nabsognet Kragelund. Her døde en Husmand, der boede langt vesterude i Heden, og den Dag han skulde begraves, blev det et forrygende Vejr. Himmel og Jord stod i et. Østenstormen piskede Sneen ned og lagde den i meterhøje Driver, hvor der var lidt Læ.

Inde hos Husmandens samledes i Formiddagens Løb otte Mand, deriblandt Smeden, der var den afdødes Soldaterkammerat. De blev godt beværtede, navnlig med Drikkevarer, og man drøftede

Muligheden af at gennemføre Begravelsen, eller om man maaske hellere skulde opgive det til en anden Dag. Hen over Middag fik de endnu en stiv Kaffepunsch, og det besluttedes, at man vilde af Sted. De havde jo hver sin Skovl med. To af Mændene gik ud for at faa Studene spændt for Vognen, og imens gjorde de andre sig færdige til Turen. Degnen var ikke kommet, hvad jo ikke var saa sært i det Vejr, og det blev saa Smeden, som skulde synge ud. Han var ikke videre fortrolig med Salmerne og heller ikke med at holde Tale. Han gik hen og trykkede den dødes Haand og takkede ham for godt Kammeratskab under Krigen, og saa istemte han „Den Gang jeg drog af Sted“. Til Tonerne af den blev Husmanden baaret ud, og Færden begyndte.

Det gik kun smaat. Vinden var imod, og Studene var uvillige. Hvert Øjeblik maatte man desuden standse for at rydde Vej gennem Driverne. Under en saadan Standsnings, hvor Studene var overladt til sig selv, vendte de om for at komme hjem. Vognen væltede, og Kisten rullede ud i Sneen. Køretøjet kom dog atter paa ret Køl, Kisten blev sat paa Vognen igen og Turen fortsattes. Det blev Aften, inden de forkomne Mænd og Stude naaede ind til Kragelund. Vejret var om muligt blevet endnu værre, og det var ikke til at tænke paa nogen Begravelse. Man satte saa Kisten ind i Kirken, og det lille Følge kom sammen med Studene i Hus hos Venner og Bekendte, hvor man tog sig af dem paa det bedste, hvad de nok ogsaa kunde trænge til. De tre af Mændene blev liggende Dagen efter, men til Begravelsen den næste Dag var de alle med.

Den anden Historie har jeg fra min Bedstefader:

Da han kom til Pederstrup boede der i Nabogaarden en ældgammel Aftægtskone. Hun havde ingen Børn eller Slægtninge, og da hun døde, var der ingen, der sørgede særligt derover, men hun skulde jo begraves og efter Aftægtskontrakten skulde det ske efter Egnens Skik og Brug. Manden der havde købt Gaarden, var en reel Mand, og der blev ikke sparet hverken paa Mad eller Drikkevarer ved den Begravelse. Der blev vist endda drukket særlig mange Kaffepunshe efter Middagen.

Udpaa Aftenen var nogle af Følget gaaet hjem; men der var endnu en Del tilbage, deriblandt Landsbyens Legestueforsanger, som forlystede Selskabet med Viser og Sange. Der var ogsaa en

Mand ved Navn Jens Serup. Han boede i „Raadstuen“, en klinet Hytte ved Byens Lergrav. Han holdt meget af Brændevin, men til daglig fik han ikke synderligt deraf, for han havde en streng Kone, som holdt ham paa en skammelig lille Ration. Det var maaske Grunden til, at han den Aften havde drukket særligt meget, i hvert Fald var han i al Stilhed gledet under Bordet, og laa nu og sov paa Gulvet. De andre fortsatte imidlertid uanfægtet med deres, og de fik efterhaanden store Tanker om baade sig selv og Byen. Der var ingen Tvivl om, at Pederstrup var den bedste By baade langt og nær. De havde Raadstue, og egentlig skulde de ogsaa have Vagt for den; det hørte sig til. En bemærkede i den Anledning, at Met Serup vist godt kunde gøre det ud for Raadstuevagt, men en Vægter manglede de. Den Tanke vandt Bifald, og man fandt snart ud af, at Jens Serup vilde være egnet til Stillingen. Men hvor var Jens? Han blev fundet og samlet op, og for alle Tilfældes Skyld anbragte man ham i en Armstol. Snart var han saa vaagen, at han kunde drikke en Kaffepunsh til, og Forsangeren tog fat paa at lære ham Vægtersersene. Det gik dog ikke saa godt, hvorfor man gav sig til at drøfte Lønningsspørgsmaalet, saa maatte det gaa med Sangen som det kunde. Under disse Forhandlinger kvikkede Jens svært op, og man blev snart enige med ham om, at han skulde have et 8 Punds Rugbrød og 2 Potter Brændevin om Dagen for at gaa Vægter. Hver fulde Time skulde han gaa for Hus og Gaard, og kunde han ikke synge, kunde han da altid sige, hvad Klokken var slaet. Det blev der drukket paa.

Men saa faldt Jens paa ny i Søvn, og det var ikke muligt at faa ham vækket. Det maatte opgives, og hvad nu? Hjem skulde han jo, og det viste sig snart, at ingen Enkeltmand vilde paatage sig det Hverv. Man maatte saa arrangere sig paa anden Maade. Jens blev baaret ud, lagt paa en Stige, og et Lagen bredtes ud over ham. Saa ordnede Toget sig. Forrest gik en Mand med en Lygte, derefter fulgte Forsangeren, saa kom de fire Mand, der bar Stigen med Jens. Følget sluttede op bag ved, og mens Forsangeren gjorde Forsøg paa at blæse en Sørgemarsch paa Redekam, satte Toget sig i Bevægelse op ad Bygaden og om ad Raadstuestræde.

Da man var naaet omtrent hen til Raadstuen, viste Mette sig i Døren. Hun havde et tændt Lys i den ene Haand og en Knippel

i den anden. Det bragte øjeblikkelig Forvirring i Toget. Musikken holdt op, Lygten slukkedes, de fire Bærere væltede Jens af paa Vejen, og Følget forsvandt ad hver sin Kant i Mørket.

Dagen efter var der jo en Del Snak i Byen, og man morede sig over de forskellige Episoder fra Begravelsesgildets sidste Del. Men Enden var ikke endda. Da mine Bedsteforældre den næste Aften var gaaet i Seng og var ved at falde i Søvn, blev der banket haardt paa Sovekammervinduet og Jens Serup meldte: Klokken er slagen 10, hoer do et, Annes? De to i Sengen blev lysvaagne, og Bedstefader fik svaret ja. Men da det samme gentog sig Kl. 11 og atter Kl. 12, raabte min Bedstemoder ud til Vægteren: Gaa du nu blot hjem og i Seng, Jens, og lad os faa Nattero. Jens var ikke uvillig; han svarede: De kan a godt, men e Brø aa e Brenvin, de vil a ha ligodt. Derved blev det. Byen udbetalte ham Løn, indtil han blev lovformelig afskaffet ved næste Bystevne.

Forsangeren, som her er nævnt, hed Anders Knudsen. Han levede endnu i min Barndom og Ungdom i Pederstrup, og jeg har til Dansk Folkemindesamling optegnet nogle af hans Legestueviser med Melodier til . Da han sang dem for mig var han omkring 75 Aar. Versene kunde han Ord for Ord. Melodierne derimod kneb det med; men da jeg kendte dem i Forvejen, gik det ogsaa med at skrive dem ned.

Hans Medvirken ved det omtalte Begravelsesgilde var nærmest tilfældig. Han huskede den dog godt og morede sig meget, naar han fortalte derom. Men det var ellers til Legestuer og Bryllupper, han blev benyttet. Her var han lige saa uundværlig som Skafferen og Opvartningspigerne. Det var nemlig baade dyrt og vanskeligt at skaffe Musikere fra Militærorkestrene i Viborg eller Randers.

Et Bryllup havde, hvad Beværtningen angik stor Lighed med Begravelsesgilder. Man begyndte med Frokost og efter Turen til Kirken, blev der spist Middag og derefter danset. Brudgommen og hans Følge spiste dog Frokost i hans Hjem, hvorefter de kørte til Kirke. Her ankom saa Bruden pyntet med Slør og Myrtekrans og blev af sin Fader ført op for Alteret, hvor Brudgommen og hans Forlovere havde taget Plads. Det var en stor Skam, hvis Brudens Kjole strammede i kendelig Grad. Efter Vielsen kørte man til

Brudens Hjem, og nu var Præsten og Degnen med. De fik Plads ved hver sin Side af Brudeparret, Præsten stadig i Ornat, han skulde læse for Bord, og Degnen synge for til en Bord-salme. Degnens Frue, som tituleredes Madamme, skulde skære for og øse Suppe op.

Et Bryllup varede sædvanlig 2 eller 3 Dage. Anden Dag mødte Ungdommen, d. v. s. Deltagernes voksne Børn og Tjenestefolk, saa maatte de gamle blive hjemme og passe Kreaturerne og malke. Tredie Dag var for Børnene og de Assisterende.

Ved Juletid blev der holdt Gilder med stor Aftensmad, og der var i Vinterens Løb flere Legestuer med Sang og Dans. Endelig var der Bindestuer, hvor man kom sammen for at strikke Strømper. — Til Pinse og Midsommer var der Skovfester med Dans i Bøgild Skov og Serup Skov; men dermed var ogsaa Mulighederne for verdslig Fest og Adspredelse udtømt.

Der kunde ellers nok være Trang til Adspredelse. Det daglige Arbejde var omfattende og til Tider meget haardt. Arbejdsdagen begyndte om Sommeren Kl. 4 og om Vinteren Kl. 5, og man fortsatte til Kl. 20 eller 21 om Aftenen, naturligvis med Ophold ved Spisetiderne og dertil en Times Middagshvil i Sommertiden. Arbejdsdagen blev saaledes 12—13 Timer; men det var nødvendigt, ellers kunde man ikke overkomme Arbejdet, og det var en stor Skam ikke at blive færdig paa omtrent samme Tid som andre.

Nutidsmennesker gør sig i Almindelighed ikke noget Begreb om, hvad det vil sige at være selvforsynende, som man var det den Gang, man købte Salt og lidt Krydderier, og naar der blev Raad til det lidt Silketøj; men ellers maatte man selv sørge for alt til Føde for sig selv og Dyrene, sørge for alt til Beklædning, Brændsel og Belysning, og man maatte selv fremstille en betydelig Del af de Redskaber, man benyttede. Maskiner kendtes ikke, og med Undtagelse af Pløjning og Harvning udførtes alt Markarbejde ved Haandkraft. Bagning, Brygning og Slagtning foretoges af Kvinderne. De spandt Uld og Hør og vævede selv Vadmæl og Lærred til Gangklæder og Linned. Hver af disse Arbejder tog lang Tid, navnlig var Tilberedningen af Hørren omstændelig, men Bagningen rummede ogsaa Muligheder for Ekstraarbejde. Var der saaledes for langt til Mølle, maatte man selv grutte Kornet paa samme Vis

som i Oldtiden, og vilde man have Sigtemel, timsede man det fra Rugmelet gennem en fin Sigte. — Saltning, Røgning og Spegning af Kød og Flæsk tog ogsaa sin Tid.

Maden var nærende og veltillavet, men uden Afveksling. Til Davre fik man kogt Mælk med Rugbrødsterninger. Middagen (Unnen) bestod af Byg- eller Boghvedegrød med Mælk til og derefter kogt eller stegt Flæsk med Brød eller Kartoffler. Til Aftensmad fik man varm Mælk med Grød fra Middagen eller Rugbrødsterninger. Til Mellemmaaltiderne Formiddag og Eftermiddag samt ved Sengetid om Vinteren fik man et Par Stykker Mad, smurt med Fedt eller Smør og med Ost eller speget Kød som Paalæg. Retter som Suppe, Kaal, Ærter og Steg var nærmest Gildesmad og forekom sjældent til Hverdag. — Ved Slagtetid om Efteraaret var der nogen Afveksling med Retter som Blodpølse, Finker og Fedtegrever. Nutidens betydelige Forbrug af Sukker og Kolonialvarer kendte man ikke, derimod kendte man en lang Række Krydderurter og Lægeplanter, som skulde indsamles og soltørres i Sommer-tiden, hvorefter de blev bundtet og ophængt paa et tørt Sted, saa de kunde holde sig, til man skulde bruge dem. Nogle af de vigtigste var. Kommen, Anniskaal, Rejnfan, Kamille Hyldeblomster, Salvie, Sæbeurt, Kalmusrod, Baldrian og Røllike, men der var mange flere til speciel Brug, f. Eks. Febernellikeroed mod Koldfeber og Kartoffelmel mod Diarre.

Et Omraade udenfor det daglige, som ikke er berørt endnu, var Kirken, og hvad dertil hørte.

Vinderslev Kirke er den største og smukkeste Landsbykirke i Midtjylland. Forklaringen herpaa ligger antagelig i selve Navnet, der i ældre Tid paa Jydsk udtaltes: Vinesløv, Vi-Næs-Løv.

Vi-Næsset er dog ikke den Bakke, hvorpaa Kirken ligger, men derimod det Næs, der vestfra skyder sig ud i Hinge Sø, Stedet, hvor nu Vindeslev Holm ligger, og hvor den gamle befæstede Vinderslevgaard laa. Folkeoverleveringen vil vide, at her har ligget et hedensk Gudehov, og med den tætte Bebyggelse, som fandtes her omkring i Oldtiden, har dette Vi sikkert været rigt og af stor

Anseelse. Ved den endelige Overgang til Kristendommen er det naturligt, at man har ønsket at overføre Viets Anseelse til Kirken.

Om Navnet paa Landsbyen Vinderslev ligesom Sognavnet ved sit *lev* skal angive et Tilliggende til Viet, eller Navnet i Overensstemmelse med den ældre Udtale, Vinesløv, er overført fra det Vandløb, der slynger sig gennem Sognet og udmunder i Søen ved Næsset, er ikke godt at sige. Personlig tror jeg paa den sidste Forklaring, fordi jeg synes, det er ulogisk at tale om et Lev i Forbindelse med Vi-Næsset. Navnet burde da logisk være Vi-Lev. Vi-Næs-Løv er derimod en god Betegnelse for Vandløbet.

Det der har Interesse i Forbindelse med Kirkeopførelsen, er imidlertid, at man her har haft baade Villie og økonomisk Evne til at bygge en større og smukkere Landsby Kirke end andre Steder i Midtjylland, og det har man altsaa haft.

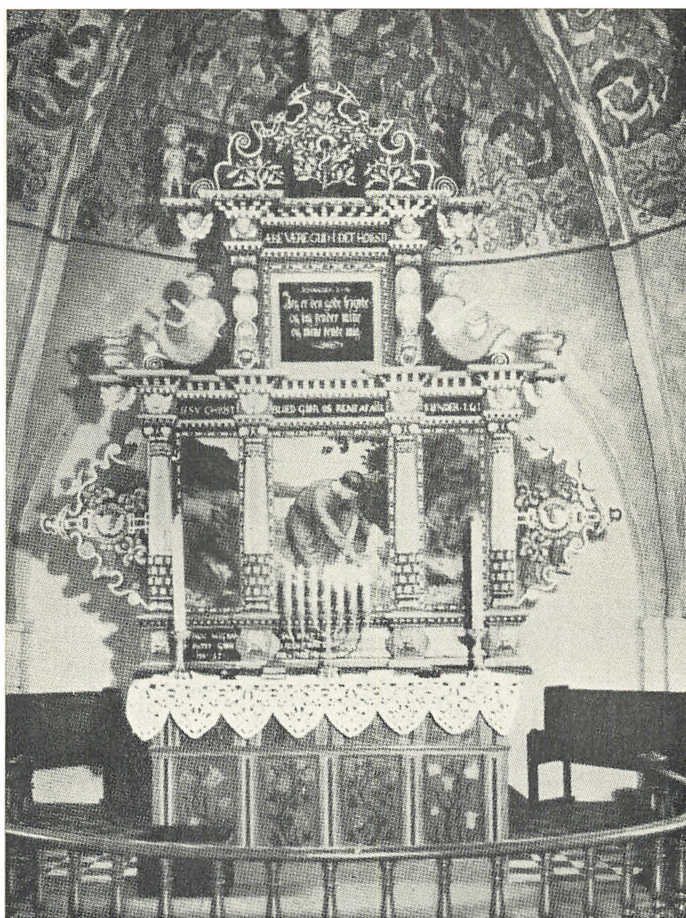
I sin ældste Skikkelse bestod Kirken af Skib og Kor, opført af regelmæssigt tilhugne Kampestenskvadre med udhugne Rundbuer over de højsiddende Vinduer og Indgangsdørene. Baade paa

Vinderslev Kirke 1949.

Nordsiden og Sydsiden var der tredobbelt Søjleportal om Dørene og med Relieffigurer udhugne i Portalrundingen. Taarnet er senere tilbygget af Munkesten, og endnu senere er de oprindelige Vinduer og Døre blændede, lavere siddende, men større Vinduer indsat og saavel Taarn som Skib og Kor forsynet med murede Hvælvinger. Indgangen flyttedes til Taarnets Vestside, hvor den endnu findes. Hvælvingerne var oprindelig rigt dekorerede med Kalk-

malerier, der senere blev overkalkede, men er atter afdækkede og restaurerede. Prædikestolen og det store Alter er fra 1638 og rigt udstyret med Træskærerarbejder og med Malerier i Rudefølterne.

Denne smukke og højtidsstemmende Kirke har gennem Tiderne været en værdig og skøn Ramme om de skiftende Slægters Gudstjenester og de kirkelige Handlinger. Her samledes man i Sorg som i Glæde. Her lystes Herrens Velsignelse: Herren løfte sit Aasyn paa dig og give dig Fred, og i Kirkens Skygge skulde man trygt sove den lange Søvn til Opstandelsens Morgen.

Saadan var det i den katolske Tid, saadan blev det efter Reformationen, og Pietisme og Rationalisme gjorde senere ingen Forskel heri. Menigheden stod sammen om sin Kirke. Det var saaledes en fast Skik, at der til hver Gudstjeneste skulde møde mindst een Person fra hver Husstand, men som oftest mødte alle, der kunde være hjemmefra.

For dem der særlig ønsker personlige og historiske Data, synes det foregaaende maaske overflødigt eller alt for ufuldstændigt. Det sidste er i alle Fald rigtigt. Jeg ved nemlig godt, at der er skrevet langt mere og mere indgaaende om Livet paa Landet i ældre Tid, end jeg har villet tage med her, og ligeledes, at der om Kirken og dens Betydning kan skrives meget mere og langt smukkere end jeg har gjort det. Naar jeg alligevel har ment det nødvendigt, om end blot at minde om disse Ting, saa er det for derigennem at hjælpe Nutidsmennesker til en bedre Forstaaelse af den uhyre Forskel, der i Virkeligheden findes mellem vore Forfædres Tilværelse for 100 eller blot 75 Aar siden, og saa Livet som det former sig for os i Dag. I hele Menneskehedens mange Tusinde Aar gamle Udvikling er der nemlig ikke paa noget tidligere Tidspunkt sket saa omfattende Forandringer og slet ikke paa saa kort et Maal af Tid.

I det følgende, hvor jeg vil fortælle om mine Bedsteforældre og siden om mine Forældre, bliver der nok Lejlighed til at komme ind paa noget af dette; men man maa ikke vente derigennem at faa en topografisk eller historisk Redegørelse for Egnen eller en historisk Beskrivelse af Kirken fra den tidlige Middelalder til dens Udseende i Dag. Det vil kræve meget store Forarbejder, som jeg ikke har haft Lejlighed til at gøre. Hvor jeg derimod kan berette en folkelig Overlevering om Forhold eller Begivenheder, vil jeg gøre det, selv om det maaske kan synes historisk urigtigt eller være laant fra andre Sagn, som f. Eks. Beretningen om Kæmpegraven paa Kirkegaarden og Sagnet om en Herregaard vest for Vinderslev Kirke.

Endelig er der et Omraade, som jeg har tænkt helt at holde mig fra. Det er, hvad der kommer ind under Begrebet Overtro eller det overnaturlige. Jeg har tænkt ved Lejlighed at anføre et enkelt Eksempel paa en Forvarsel, men ellers i øvrigt forbigaa alt, hvad jeg har hørt — og til Dels ogsaa selv oplevet af den Slags, skønt der kunde være overordentlig meget at berette. Det er maaske forkert af mig, at jeg har taget denne Beslutning, for i Virkeligheden spillede den Slags en langt større Rolle end Optegnelserne saa vil give Indtryk af.

Man troede nemlig, at praktisk taget alle Livets Forhold var gennemvævet med overnaturlige Tilkendegivelser, ja, undertiden uforklarlige Indgreb, som kunde ændre ellers fastlagte Beslutninger. Beretninger herom var der mange af, og i de mørke Vinteraftener blev disse Fortællinger gengivet, ofte med stor og dramatisk Fortællekunst. Resultatet heraf var sædvanlig, at Børn og Unge ikke turde gaa alene udenfor en Dør eller ind i en uoplyst Stue, naar Fortællingerne sluttede, saa stor var den Angst og Uhyggestemning, de kunde bringe.

Grunden til at jeg vil gaa udenom dette, er egentlig ikke Tvivl om disse Fænomener eller deres Magt over Sindene, heller ikke de mere eller mindre vellykkede Forsøg paa at finde en „naturlig“ Forklaringen paa dem, men derimod den nyeste Tids omfattende Undersøgelser af dem, særlig set i Forhold til Nutidens Viden, meget tyder jo nemlig paa, at der virkelig er et Grundlag for deres Forekomst; men endnu er der meget uopklaret, og det er i alle Tilfælde for tidligt at tage de Gamles Beretninger op til kritisk Behandling med Henblik paa, hvor meget af dem der muligvis kan være fri Fantasi, og hvad der kan være „virkelig“ Grundlag for.

Niels Sørensen Damsgaard og Maren Laursen.

Niels Sørensen Damsgaard er født paa Gaarden Damsgaard i Aale, Sal Sogn, Ginding Herred, den 30. April 1828. Hans Forældre var Søren Jensen og Anne Margrethe Chrestensdatter. De købte i 1813 hendes Fødegaard, Damsgaard, af hendes Moder, Anne Thomasdatter Traberg, der sad Enke efter Niels Knudsen. Gaarden var tidligere løskøbt fra Rydhave Gods, og Søren Jensen betalte nu sin Svigermoder 420 Rigsdaler Sølv for Gaarden og et Husmandssted med tilhørende Andel i Sal Kirke og ligeledes Andel i Kirke-, Konge- og Kvægtidende.

I Ægteskabet mellem Søren Jensen og Anne Margrethe var der 7 Børn, hvoraf 5 levede til de blev voksne. En af dem var Thomas Sørensen, Biskolelærer og Landmand. Han var kendt viden om som en hjælpsom og meget klog Mand, saa mange søgte ham langsvejs fra. Han havde Tilnavnet „Kloge Thomas“ og døde i Vinding 1907.

Nummer fem i Børneflokken var Niels Sørensen. Han vilde være Lærer og kom paa Ranum Seminarium. Af Skikkelse var han høj og statelig med lyst Haar og blaa Øjne.

Paa Ranum Seminarium var Pastor Ludvig Chr. Møller den Gang Forstander. Han var stærkt højkirkelig og meget religiøs, og han øvede stor Indflydelse paa Eleverne. Det blev Mænd med gode og stærke personlige Egenskaber, der udgik fra Seminariet i hans Tid. De lærte af ham, at man skulde frygte og elske Gud, lyde den lovlige Øvrighed og aldrig gaa paa Akkord med Uretten, hverken i personlige eller nationale Spørgsmaal. I Overensstemmelse hermed herskede der ogsaa et trofast Kammeratskab mellem Eleverne.

Blandt dem der kom til at staa Niels Sørensen Damsgaard særlig nær var et Par unge Mænd ved Navn Chr. Berg og Bruhn. Berg blev den senere landskendte Venstrepolitiker. Bruhn læste videre og blev Præst. Der var saaledes efterhaanden Vej imellem dem paa mere end en Maade, men deres Ungdoms Kammeratskab glemte de ikke. Det fik jeg over 50 Aar senere ganske uventet Bevis for.

Det var i 1904. Jeg var blevet færdig med et Vikariat ved Skolevæsenet i Esbjerg, og jeg gik da op til den fungerende Formand for Skolekommissionen for at faa hans Attest for Vikariatet. Samtidig vilde jeg spørge ham, om jeg kunde vente Indstilling til et Lærerembede, naar et saadant blev opslaet.

Formanden, Pastor Bruhn, modtog mig elskværdigt, men uden synderlig Interesse, og han meddelte mig straks, at Indstillingslisterne var overtegnet for flere Aar frem i Tiden. Han gik derefter hen og satte sig ved Skrivebordet for at underskrive mine Papirer. Pludselig siger han: Jeg ser De er fra Vinderslev. Kender De Lærer Damsgaard? — Ja, det er min Bedstefader, svarede jeg. Til min store Overraskelse rejste Præsten sig nu, kom hen til mig, trykkede min Haand og sagde som en Slags Forklaring: Jeg skal sige Dem, han var en af mine bedste Ungdomsvenner. — Saa har jeg hørt Pastorens Navn før, sagde jeg, for De maa jo saa være den Bruhn, som Bedstefader nævnte saa ofte sammen med Chr. Berg. — Ja, sagde Præsten, vi tre hørte sammen. — — — Det blev en lang Samtale, og nogen Tid efter fik jeg Meddelelse om, at jeg var indstillet til Lærerembede i Esbjerg. Jeg var imidlertid kommet ind ved Københavns Skolevæsen i Mellemtiden, og kom saaledes ikke til Esbjerg; men det var ikke Pastor Bruhns Skyld.

Efter dette Spring paa et halvt Aarhundrede frem i Tiden vender vi tilbage til Seminarietiden i Ranum i Slutningen af 1840'erne.

— Det var en stærkt bevæget Tid med voldsomt Frihedsrøre rundt om i Europa. Ogsaa her hjemme gærede det. Enevælden stod for Fald. Den danske Nationalfølelse vaagnede og rejste sine Krav. Tronskiftet i 1848, Oprøret i Hertugdømmerne, den frie Forfatning i 1849 — alt det som danner et af de vigtigste Afsnit i vor nyere Historie fandt Sted netop i disse Aar, og selv om man den Gang ikke havde Radio eller andre af Nutidens Meddelelsesmidler, har Begivenhederne ikke gaaet upaaagtede hen for Eleverne i Ranum. Man kan roligt sige tværtimod; men under Ludv. Chr. Møllers faste og ofte religiøse Udlægning af Begivenhederne virkede de Personlighedsdannende og Karaktermæssigt styrkende. Der blev ingen Revolutionære mellem hans Elever.

I 1850 afsluttede Damsgaard sin Uddannelse til Lærer og Kirkesanger med en fin 1. Karakter, men blev derefter straks indkaldt til Militærtjeneste. Hans militære Uddannelse skulde foregaa i København, hvortil han ogsaa naaede og fik anvist Kvarter hos en privat Familie i Niels Hemmingsensgade. Han fik dog daarligt begyndt paa Uddannelsen, før Freden blev sluttet, og man fritog ham nu for Militærtjeneste mod at han straks søgte Lærereembede. Der var nemlig stor Mangel paa Lærerkrafter. Han søgte da et ledigt Embede som Lærer og Kirkesanger i Romlund, og her fik han Ansættelse.

Det var en voldsom Overgang fra Livet paa Seminariet og Københavnsrejsens Tummel at blive Landsbylærer. I hele det rummelige Skolehus havde han kun sin Seng og en Haandkuffert med et Sæt Skiftetøj. Der var intet Husgeraad af nogen Art, ikke saa meget som en Spand eller et Vaskefad. Hans Morgenvask foregik ude ved Bækken, og hans Haandklæde var Vesteforet.

Alligevel blev Aarene her en lykkelig Tid. Lærerearbejdet røggede han med Liv og Lyst, og det varede ikke længe før, han fik indrettet sig et standsmæssigt Ungkarlehjem. Saa lærte han Maren Lauersen fra Boller at kende. De blev gift i 1853 og levede med hinanden i et sjældent lykkeligt Ægteskab i 52 Aar.

Maren Lauersen var født i 1831 i Vinkel som Datter af Gaardejer Lauers Chrestensen, Randrup, senere Gaardejer i Boller ved Romlund. Hun var af Middelhøjde, havde mørkebrunt Haar, brune Øjne og var meget smuk, og hun var dertil lige saa god, kærlig og klog, som hun var smuk.

De blev boende i Romlund til 1863 og havde da fire Børn, tre Døtre og en Søn. En saadan Familieførøgelse kunde nok gøre et større Embede ønskelig, selv om en strengt gennemført Sparsommelighed altid blev fulgt. Damsgaard søgte da Embedet som Lærer og Kirkesanger i Vinderslev. Kaldet her var en Del bedre; men Skolebygningen var gammel, og Børnenes Undervisning var i nogen Grad forsømt. Den afgaaede Lærer havde været Enkemand, og der gik endnu mange Aar efter forskellige Historier om hans moralske Vandel. For Befolkningen var det nye Lærerpår med det eksemplariske Familieliv en hel Oplevelse.

Saa kom Krigen i 1864. Jylland blev besat indtil Limfjorden. En Dag holdt der tre tyske Dragoner udenfor Skolen og sigtede med deres Pistoler paa Vinduerne. Da ingen viste sig, raabte de: Herraus! Damsgaard gik da ud til dem. — De vilde have Besked om de danske Tropper, hvor de var og andet mere, og de forlangte, at Læreren skulde anvise dem Kvarter. Han lod imidlertid som om han aldeles ikke forstod dem, og omsider maatte de drage af med uforrettet Sag.

Det blev ikke den eneste Episode, som de oplevede under Besættelsen. Flere fulgte efter, og Begivenhederne, store som smaa, hvilede tungt paa alle. Dannevirkes Rømning og vore Troppers stadiige Tilbagegang hørte man om, næsten med Forfærdelse, og man forstod det ikke. Det var jo kun godt en halv Snes Aar siden, vi havde klaret os saa stolt mod samme Fjende. For de fleste var det en dyb personlig Sorg, som sent glemtes. Endnu tyve Aar efter havde Damsgaard altid Taarer i Øjnene, naar han fortalte Børnene om Tyskernes Overfald paa Danmark i 1864.

Krigsaaret gik imidlertid sin Gang, og der blev omsider sluttet Fred. Sønderjyllands Afstaaelse var en Kendsgerning, som man maatte forsone sig med. Tanken om at vinde indadtil det, som var tabt udadtil, blev en Spore til megen Virksomhed saavel for den enkelte som i Fællesforetagender. Dalgas stiftede Hedeselskabet. Der kom Gang i Træplantning, Havebrug, Engvanding og meget andet.

Det mærkedes ogsaa i Vinderslev Sogn. Kirken var forfalden og skulde restavreres, Kirkegaarden planeres og forsynes med nyt Dige, og der skulde bygges en ny Skole. Det skete naturligtvis ikke

over Hals og Hoved, men blev med jydsk Sindighed vel forberedt og grundigt tilrettelagt.

En Del af dette Arbejde fik Damsgaard meget at gøre med, dels fordi han nød stor Tillid, og dels fordi han ved personlig Henvendelse hos Myndighederne var ualmindelig repræsentativ. Ved saadanne Lejligheder var han altid i ulasteligt Antræk med høj Silkehat, dyre Handsker og Guldur i Vesten, noget usædvanligt for den Tid. Han var Embedsmanden, der kunde færdes med naturlig Værdighed i alle Kredse. Ogsaa sine Sognebørn kunde han omgaas, men der var altid mellem dem og ham en vis Afstand, som ingen faldt paa at overskride. De to andre Lærere i Sognet var dus med Befolkningen. Det var Damsgaard ikke, og det blev aldeles ikke opfattet som en Slags Vigtighed fra hans Side. Det fandtes som noget ganske naturligt.

Dertil kom, at han var en holden Mand. Hvormeget han har ejet, er det vanskeligt at vide noget sikkert om nu saalænge efter; men i Medgift til Døtrene og til Sønnernes Uddannelse har han i hvert Fald betalt omkring 50,000 Kroner. Det var mange Penge den Gang, og selv med stor Sparsommelighed i det daglige kunde Embedet ikke have givet en saadan Sum. Nogen Kapital medbragte Maren Lauersen vel nok i Arv fra Boller, og som den driftige Mand, han var, havde han ogsaa andre Indtægtskilder. Sammen med Købmand Hjardemaal i Viborg drev han saaledes Handel med Aktier og Obligationer, og en Overgang var han ogsaa Ejer af et Par Landbrugsejendomme, som han købte i meget forfalden Stand, hvorefter han drev dem op og solgte dem med Fortjeneste, naar de atter var bragt paa Fode. Ogsaa Skoleloden gav i en Del Aar god Indtægt.

En saadan økonomisk Stilling kunde naturligvis altid være en Støtte for en rank Personlighed, hvis det var nødvendigt; men for Damsgaards Vedkommende behøvedes det ikke. Han handlede efter sin Overbevisning, ogsaa naar det gjaldt Overordnede. Saaledes viste han en Søndag Pastor Petersen ud af Skolen og forbød ham at komme der igen, før han havde givet Undskyldning for sine Udtalelser.

For at forstaa, hvad det betød paa baade den ene Maade og den anden, er det nok nødvendigt at give nærmere Besked om, hvad Præsten og Degnen havde med hinanden at gøre om Søndagen.

Det kunde jo være lidt eller meget, eftersom man ser paa det, men undvære hinanden kunde de ikke saa godt.

Præsten, som boede i Hinge, kom hver Søndag kørende til Vinderslev Skole en halv Times Tid før Gudstjenesten skulde begynde. Der var indrettet særlig Stald til Præstens Heste, og hvis Præsten ikke havde Kusk, var der en Mand parat til at spænde Hestene fra. Imens gik Præsten saa ind til Degnens med sin Haandkuffert, hvori Præstekjolen, Kraven og den høje Hat laa. I Degnens Gæsteværelse iførte Præsten sig nu Ornatet, og naar det havde ringet tredie Gang, forlod Præsten og Degnen Skolen, Side om Side, Præsten i Ornat, Degnen i mørk Overfrakke og begge med høj Silkehat paa. Kirkegængerne stod i Almindelighed i Samtale udenfor Kirken. De gjorde nu Plads for „Vor Far“ og Degnen og hilste med blottede Hoveder, hvorefter man gik ind i Kirken.

Denne stilige Optakt til Gudstjenesten blev altid overholdt i Damsgaards Tid, undtagen altsaa paa de Søndage, der gik fra Pastor Petersens Forvisning og til han kom med sin Undskyldning. — Men nu er det vel paa høje Tid, jeg faar fortalt, hvad Uoverensstemmelsen kom over. Med lidt Kendskab til de to Mænd var den forstaaelig nok.

Pastor Petersen var nemlig Hjemmetysker, født i Sønderjylland og ansat i Hinge, fordi han lejlighedsvis skulde prædike for de tyske Kolonister paa Alheden. Det kunde jo være en ærlig Sag; men Pastoren var alligevel daarlig lidt, dels for den tyske Indstilling og navnlig, fordi han ved enhver Lejlighed haanede den danske Nationalfølelse. Efter Tyskernes Sejr i 1864 blev han endnu mere paagaende, og da han en Søndag sagde til Damsgaard, at Danskerne i Stedet for at sørge over Tabet af Hertugdømmerne hellere skulde beklage, at Tyskerne ikke havde taget hele Danmark, saa var det, at Damsgaard viste ham ud af sit Hus. Præsten kom nok endda særdeles hurtigt ud af Døren. — Her sejrede Dansken altsaa i baade første og anden Omgang, for Præsten gav som allerede nævnt ogsaa en Undskyldning for sin uheldige Udtalelse.

Som Aarene gik blev de tidligere nævnte Fællesarbejder efterhaanden fuldført. Den nye Skole var saaledes færdig i 1872. Den blev opført paa den gamle Skoles Plads mellem Kirkegaarden og Pederstrupvejen op gennem Plomdal. Oprindelig havde her kun

været en Kirkesti; men nu blev der anlagt en 12-Alensvej med Grøfter ved Siden. Gennem Pederstrup, Frederiksdal og Bedehøj fører den ud til Hærvejen nord for Klode Mølle.

Skolebygningen blev opført af Grundmur i Retning Øst — Vest og var efter Tidens Forhold en smuk og solid Bygning. Den store Skolestue optog den vestlige Ende i hele Husets Bredde. Midt i Stuen stod den store Kakkelovn med de lange 7-Mandsborde paa hver Side, Pigebordene mod Haven og Drengbordene mod Legepladsen. Katederet med Degnens Pult havde Plads mellem Vinduerne mod Kirkegaarden. Østvæggen var optaget af en stor Bogreol og tre Kort, et Danmarkskort, et Europakort og et med den østlige og den vestlige Halvkugle.

Skolen havde Fællesundervisning, og Børnene var delt i to Klasser, Store- og Lille Klasse. Om Sommeren gik Lille Klasse i Skole fire Dage om Ugen, Store Klasse derimod kun to Dage, fordi de store Børn skulde gøre Nytte i den travle Sommertid. I Vinterhalvaaret var det omvendt, for de smaa Børn kunde ikke saa godt klare Vejen til og fra Skolen i daarligt Vejr. For nogle af dem var Vejen tre km eller der over.

Undervisningen var udmærket, navnlig i Regning, Skrivning og Dansk, skønt skriftlig Dansk var svær for os Jyder. I Virkeligheden var det jo et helt nyt Sprog vi skulde lære med mange nye Ord og en hel anden Ordstilling, end den vi brugte til daglig. — Af mine Klassekammerater i denne Skole blev en Farmaceut, en Dyrlæge og to Lærere. Vi har undertiden, naar vi siden mødtes, talt om, at ingen af os havde haft nødig at ofre Tid paa Regning under vor senere Eksamenslæsning.

Lærerens Lejlighed bestod af tre store Værelser, to Kamre, stort Køkken, Bryggers og Bageovn. — Udhuset laa i Retning Syd — Nord. Det indeholdt Kostald, Laderum og Præstestald. Tørvehuset laa ved Pederstrupvejen, men ude i Haven. Der var dog ikke nogen lang Vej at bære Tørvene.

Kirkens Restavrering. Restavreringen af Kirken blev udført under Ledelse af den dygtige Arkitekt Uldahl fra Randers, og den blev meget omfattende, navnlig Sydsiden og Taarnet var meget medtaget, saa hele Beklædningen med Kampstenskvadre paa Skibets Sydside maatte nedtages og renhugges, og Taarnet blev delvis

genopført, men i en noget lavere Skikkelse, jeg har hørt nævne, at den blev gjort 16 Alen kortere. Heri var dog indbefattet et slankt Spir, saa selve Murhøjden blev omtrent uforandret. Taarnet er nu dækket med fire skraa Tegflader. — Samtidig blev de forskellige smukke Stenhuggerarbejder fremdraget og anbragt paa deres oprindelige Pladser, saa de blændede gamle Indgange paa baade Nord- og Sydsiden fik deres tredobbelte Søjleportaler fri og Portalbuernes Reliefbilleder blev opfriskede. Tagets Tømmer maatte delvis fornyes, og et nyt Blytag blev lagt. Paa Tagrytterens Plads rejstes et Kors af Jernrør, der skulde fungere som Skorsten for et nyinstalleret Varmeanlæg.

Indvendig i Kirken skulde Hvælvingerne repareres, og det viste sig da, at der under Kalklagene fandtes en rig Udsmykning med Kalkmalerier. De blev nu forsigtigt afdækkede, og efter Hvælvingernes Reparation fik Kalkmalerierne en foreløbig Restavrering, der senere er fuldført ved at Tegninger og Farver er optrukne i deres oprindelige Udseende. Samtidig blev der i Skibets vestlige Hvælving over Indgangen fra Taarnet opsat et stort Pibe-Organ med tre frie Pibefelter. Det var skænket af Trikotagehandler Jens Jensen fra Kristiania (Oslo). Han var Broder til Knud Henrik Jensen (Krathus) i Pederstrup og havde i sin Ungdom vandret som Uldhandler, indtil han slog sig ned i Kristiania, hvor han oparbejdede en stor Forretning og tjente mange Penge. Største Parten af dem skænkede han bort, bl. a. til Orgelet. Hans Fader, Jens Jensen Hønholt, ligger begravet i et indhegnet Gravsted paa Vinderslev Kirkegaard lige ud for Kirkedøren.

Da Kirken havde faaet Orgelet, var man i Forlegenhed for at faa en Organist. Damsgaard havde lært at spille Organ i sine unge Dage, og han var villig til at fortsætte sin Uddannelse, saa han kunde spille det store Organ; men han var jo Kirkesanger og kunde ikke tillige være Organist, og det var saa uheldigt, at ingen af de to andre Lærere i Sognet havde Eksamen hverken som Kirkesanger eller Organist.

Saa tilbød Møllejejer og Kromand Niels Mogensen at spille Orgelet. Han var af en meget musikalsk Familie og spillede flere Instrumenter, altsaa ogsaa Organ, med stor Færdighed. Han blev Kirkens første Organist, en Stilling han passede i mange Aar.

Sognets mangeaarige Præst, Pastor Lange, begyndte engang sin

Tale ved en Bryllupsmiddag med at sige: Da jeg fra København kom herover og skulde være Præst, havde jeg ikke stort Begreb om Forholdene paa Landet. Jeg havde naturligvis dannet mig mine Meninger om baade det ene og det andet; men det viste sig ofte, at mine Meninger var helt forkerte. Jeg har af og til tænkt paa, at jeg skylder mine Sognebørn stor Tak for den Tid, baade for den Overbærenhed man viste mig og den diskrete Sikkerhed, hvormed man hjalp mig til Rette.

Iblandt det som gjorde stærkest Indtryk paa mig i den Tid var en Meddelelse om, at den Vinderslev Kromand spillede Orgelet i Kirken. Jeg kendte jo det gamle Ord, der siger, at hvor Gud bygger en Kirke, lægger Fanden en Kro, og jeg havde aldrig opfattet det Ord som Vidnesbyrd om noget egentligt Samarbejde mellem Kirken og Kroen. Mit personlige Kendskab til Organister og Kromænd gik i samme Retning, saa jeg følte mig noget utryg og uforstaaende.

Før vi gik op i Kirken til min første Gudstjeneste i Vinderslev, berørte jeg Sagen overfor Lærer Damsgaard, der kun sagde: Ja, det er rigtigt nok. Kromand Niels Mogensen har været Organist her i flere Aar. Han spiller meget smukt.

Siden har jeg lært Niels Mogensen og hans Musik at kende, og jeg gør ganske Lærer Damsgaards Ord til mine: Han spiller meget smukt. Jeg vil gerne her takke Dem, Niels Mogensen for den Glæde Deres Musik har bragt os allesammen, hver Gang vi hører Dem. — Jeg vil ogsaa gerne takke Dem for Deres Virksomhed som Kromand. Den er lige saa smuk som Deres Musik, om end paa en anden Maade.

Præsten fortsatte derefter med en Tale for Bruden og hendes Forældre — og vi vender tilbage til Kirken og dens Omgivelser.

Da omsider Kirken var færdig, kom Turen til Kirkegaarden og Diget derom. Kirkegaarden var i Virkeligheden alt for stor til Sognets daværende Indbyggertal, saa ret store Stykker laa hen som Græsmark, der langt fra var plan og desuden havde hele den østlige Del stærkt Fald ned mod Skolen og Degnens Have. Damsgaard pyntede noget paa det ved om Sommeren jævnligt at slaa Græsset. Det hjalp nok noget paa Udseendet; men det var ikke nok. Der tiltrængtes en virkelig Planering og Anlæg af regelmæssige Gange og Gravstedspladser. — Kirkegaardsdiget var lavt og bestod

af store Natursten med Jord imellem, saa det ydede kun ringe Hegn. Det vilde man ogsaa have fornyet.

Planeringsarbejdet blev overdraget til Jakob Kristensen (Fynbo) som den Gang havde en Ejendom i Pedersterup. Senere købte han Gaarden Gl. Revl. Han var ivrig Grundtvigianer og en vældig Slider, der begyndte sit Arbejde ved Firetiden om Morgen og efter en Tur hjem til Ejendommen om Middagen fortsatte han igen paa Kirkegaarden om Eftermiddagen og Aftenen, saalænge han kunde se til Arbejdet. Det tog ham lang Tid. Mange Hundrede Trillebørfulde Jord blev kørt bort fra de høje Steder, navnlig omkring Kirken, og ned mod Degnens Have, hvor der var bygget en 1½ m høj Kampestensdige, der paa Kirkesiden blev fyldt op helt til Toppen. — Hvad han fik for dette Arbejde har jeg aldrig hørt; men det har sikkert ikke været ret meget efter Nutidens Arbejdspriser.

Da han var færdig med det, blev Gangene og Gravstederne afstukne Damsgaard og hans Svigersøn Jens Overgaard, Elkjærgaard, købte et stort Gravsted ned mod Degnens Have i det sydøstre Hjørne af Kirkegaarden. Der hviler de nu sammen med flere af Familien, men der gik en hel Del Aar, før nogen blev begravet i dette Gravsted.

Mens der var stor Tilfredshed med Resultatet af Kirkens Restaurering og Planeringsarbejderne, kan det samme ikke siges om det nye Kirkegaardsdige.

Bedst vilde det sikkert have været, om man havde nøjedes med at tage det gamle Dige op og sætte det om; men det gjorde man ikke. De store Natursten blev slaet i Stykker, og man rejste et nyt Stendige af Stykkerne, dog uden Mørtel mellem Stenene. Det saa regelmæssigt ud da det var færdigt, og det hegnede godt; men det er allerede nu efter ca. 60 Aars Forløb ved at skride sammen flere Steder. Det vil derfor nok blive nødvendigt at sætte det om og fylde det op med Beton. Saa vil det kunne holde sin Form i længere Tid; men et Udseende som de gamle Naturstens ærværdige Ælde kan det aldrig faa.

Et Par Sagn.

Mens vi er ved Kirken, vil det være naturligt at berette et Par Sagn, som knytter sig hertil.

Det ene angaar et Billede i Korets Kalkmalerier, der for neden slutter med en Frise af adelige Vaabenskjolde. I Nordsiden lidt til Øst ses her to Damer, som sidder ved et Bord og spiller Kort. Paa Bordet mellem dem ligger Ruder syv. Sagnet fortæller, at de to Damer var Søstre, og at de ejede Kirken, som de havde arvet sammen med andet Gods. De kunde imidlertid ikke enes om Arven og spillede saa Kort om, hvem af dem, der skulde have Kirken. Spillet endte med, at Kirken blev vundet paa Ruder syv. — De to Søstre skal have boet paa Fruerlund vest for Hønholt Skov. Der findes endnu en Gaard af dette Navn; men der er intet Voldsted eller andre Tegn paa Befæstning.

Et andet Sagn beretter, at der vest for Vinderslev Kirke har ligget en Herregaard af betydelig Størrelse. Her er heller ikke noget Voldsted. Men udenfor det vestre Kirkegaardsdige laa i min Barndom en Strimmel Jord med en Del store Sten og Murrester, og da man engang forsøgte at pløje noget nærmere til Diget, væltede Ploven nogle flade Brosten op. De var ret regelmæssigt sekskantede, ca. 24 cm brede og 5—7 cm tykke.

Gaarden skal have heddet Ny Vinderslevgaard, et Navn, der nu er knyttet til den ene af Vinderslevgaards to Avlsgaarde, Ny Vinderslevgaard og Marienlyst. Efter de fundne Sten, Murrester og Brolægning har det været anselige Bygninger.

Sammenholder man Navnet, Ny Vinderslevgaard med Tanken om Kirken som Viets Afløser, vil det være naturligt at antage, at Viets verdslige Overhoved er flyttet med fra Næsset i Søen og op til Kirken. Hvor meget han dér kan have haft med den kirkelige Gudsdyrkelse at gøre, er det vanskeligt at vide noget bestemt om. Derimod er det sikkert, at Gudstjenesten efterhaanden helt overgik til Præsteskabet; men det er vel sandsynligt, at Mænd af Godens Slægt fortrinsvis er blevet Præster. Viets Overhoved havde desuden vigtige verdslige Hverv, og det har sikkert i den første kristne Tid været naturligt at holde dem i en vis Tilknytning til Helligdommen.

G1. Vinderslevgaard ligger frit ud mod Hinge Sø, men har været befæstet til Landsiden med Vold og Grav tværs over Næsset.

Vest for Vinderslev Kirke, hvor Markerne skraaner jævnt ned mod Engene, ses der ovre fra Pederstrup undertiden lyse firkante-

de Pletter i Kornmarkerne. Da der her ikke har ligget Bygninger i den historiske Tid, drejer det sig antagelig om Hustomter fra Oldtiden.

Kæmpegraven.

Inde paa Vinderslev Kirkegaard syd for Kirken, omtrent ud for Koret staar der et Par Granitkors af den Form som man tilhuggede i Middelalderen. Paa den vestligste og største af dem er der i Relief udhugget nogle Figurer, der er tydet som en Hammer og en Tang over en Ambolt. Ved dennes ene Side staar en Mand med Skødeskind og Keddellhat; ved den anden Side ses en Figur som en Triangel, der maaske skal forestille en Blæsebælg. Paa Bagsiden (vest) er afbildet en Klokke. Efter Figurerne maa Stenen være rejst over en Smed. De to Kors staar i ret Linie Vest-Øst, og Afstanden mellem dem er ca. 2 m.

Sagnet fortæller, at der under disse to Sten er begravet en Kæmpe, som har arbejdet med ved Kirkens Opførelse og her satte Livet til. Han var saa stor, at det vestre Kors staar paa hans Bryst og det østre paa hans Knæ. Er det rigtigt, maa Manden have været over 3 m høj, hvilket jo lyder ret utroligt. Det sandsynligste er vel nok, at de to Kors ikke markerer een Grav, men derimod to, og efter Korsenes Form maa de være fra den tidlige Middelalder.

Der er dog ogsaa den Mulighed, at begge Stenen hører til samme Grav, der i saa Tilfælde maa have været forsynet med en dækkende Gravsten eller maaske kun et Gravtræ mellem de to Kors.

Tiden fra 1864 og frem efter bragte som allerede nævnt en rig Udvikling for Vinderslev Sogn, hvis opdyrkede Areal voksede stærkt fra Aar til Aar, og Folketallet steg. For Lærersfamilien i Vinderslev blev det en Række lykkelige Aar. Damsgaards Livsgerning fik en ualmindelig lang Middagshøjde, omkring 30 Aar, hvor han agtet og æret passede sin Gerning og deltog i Ordningen af Sognets Anliggender.

I politisk Henseende blev han kaldt Højremand; men jeg er tilbøjelig til at mene som hans Ungdomsven, Pastor Bruhn, i Esbjerg, at han var mere Embedsmand end Højremand. I hvert Fald opfattede han det som sin uafviselige Pligt loyalt at rette sig efter den lovlige Øvrigheds og den siddende Regerings Anordninger. Af samme Grund var han højkirkelig, skønt der i Sognet efterhaanden opstod en betydelig grundtvigsk Vækkelse. — I Provisorieaarene skabtes et vældigt Venstrepolitisk Røre med stormende Møder og Riffeforening. Da Ministeriets Forbud mod at afholde Møder i Skolerne kom, sendte Damsgaard i Vinderslev Besked med Børnene hjem derom, og ingen fandt paa at overtræde Forbudet. Lærer Nabe i Mausing havde ogsaa sendt Bud hjem med Børnene; men Beboerne her agtede ikke at rette sig efter Forbudet. De sammenkaldte til et Møde i Skolen. Da der var mødt nogle Mænd, gik Lærer Nabe ind til dem. Han var meget bleg og rystede stærkt. Niels Mortensen saa paa ham og sagde: God Aften, Nabe, du skal nok ingen Riffel have. Det svarede Nabe ikke paa, men mindede dem om Forbudet, hvorefter Mændene gik. Da Niels Mortensen sagde God Nat, føjede han til: De wa jo et wor Mjenning, te do skuld kom i Fortræd for et.

Med Hensyn til det grundtvigske var Damsgaard ret neutral; men officielt holdt han den højkirkelige Linie, som allerede nævnt.

Hans ældste Datter, *Ane Dorthea Damsgaard*, født i Romlund d. 30/9 1856, kom saaledes paa Testrup Højskole, der under Jens Nørgaards og Baagøs Ledelse var stærkt grundtvigsk. I Forvejen havde hun været i Huset hos Adjunkt Feddersen i Viborg. Da hendes Forlovelse med Jens Andersen Hønholt i Pederstrup blev officiel, sendte Damsgaard hende ud for at lære moderne Mejeribrug. Hun skulde være veluddannet til at blive Gaardmandskone.

Den næstældste af Børnene, *Søren Damsgaard*, blev født i Romlund d. 30/5 1859. Han blev sat i Viborg Latinskole. Egentlig

vilde han en Overgang helst have været Landmand, men Damsgaard ønskede, at han skulde være Læge. Han gennemførte ogsaa Studierne og fik en grundig Hospitalsuddannelse, hvorefter han blev en dygtig, troende og meget afholdt Embedslæge. I en Aarrække var han Distriktslæge i Skagen, senere blev han Amtslæge i Nykøbing Falster. Han var gift med Alexandrine, født Pedersen. Efter at han havde taget sin Afsked, bosatte de sig i Roskilde, hvor Alexandrine døde den 10/7 1928. Søren døde den 3/3 1929. Jeg har ved flere Lejligheder truffet forskellige af hans Studiekammerater baade fra Viborg og København. De var alle uden Foranledning fra min Side fulde af Lovord om ham.

Nummer tre i Børneflokket var *Ane Margrethe Damsgaard*, født d. 7/3 1861 i Romlund, død paa Elkjærgaard den 8/7 1931. Hun var gift med Jens Jensen Overgaard, født i Hindbjerg d. 30/3 1848, død paa Elkjærgaard d. 2/12 1908.

Nummer fire var *Marie Catrine Damsgaard*, født i Romlund den 9/4 1863, gift med Gaardejer Carl S. Thomsen, Oustrup, Thorning Sogn. Hun var dybt religiøs, men aldeles ikke noget Hængehoved.

Nummer fem var *Laura Christine Damsgaard*, født 29/4 1866 i Vinderslev og død i Kjellerup 1915. Hun var gift med sin Fætter Laust Mølgaard fra Boller, født 11/11 1861, død i Kjellerup 9/5 1915.

Nummer seks var *Anna Thomine Damsgaard*, født i Vinderslev 24/2 1867, død i Hinge 1947. Hun var gift med Gaardejer Herman Hermansen, Hinge.

Nummer syv var *Kirstine Damsgaard*, født 9/3 1869 i Vinderslev, død 4/8 1942 i Silkeborg. Hun var gift to Gange, først med Mejeribestyrer Mads Vestergaard, født i Fly og død i Silkeborg 1910. Hendes anden Mand var Kaptajn C. Christensen, Silkeborg. Han var født i Grumstrup, Vedslet Sogn og lever endnu.

Nummer otte var *Mathilde Damsgaard*, født i Vinderslev 19/7 1871, død i Silkeborg 1893, begravet i Vinderslev.

Nummer ni var *Nicolaj Christian Damsgaard*, født 30/12 1873 i Vinderslev. Tandlæge i Nykøbing Falster. 1896 gift med Agnes Schults, født 16/2 1878, død 25/11 1907. I 1915 gift med Elise Tvede født 26/1 1891, død 19/12 1946.

Nummer ti var *Thomas Damsgaard*, født i Vinderslev 24/8 1876,

død som Skatteinspektør i København den 11/3 1926. Gift med Marna Outzen, født i Fredericia d. 1/3 1879.

Det har været en vidunderlig Lykke for Damsgaards at se denne store og dygtige Børneflokk vokse op og efterhaanden komme saa godt i Vej.

Men det stundede ogsaa mod Aften. Alderdommen meldte sig for de to gamle. Damsgaard fik Skinnebensaar, og den før saa rørige Mand maatte lære at liste om med Forsigtighed. Skolearbejdet og Kirkesangen passede han dog godt nok; men det var overmaade besværligt for ham, og han tog da den tunge Beslutning at søge sin Afsked.

Før Ansøgningen herom var indsendt kom der imidlertid Meddelelse om, at Biskoppen vilde holde Visitats i Vinderslev Skole, hvor Børn og Lærere fra Sognets andre to Skoler skulde møde til Overhøring. Inden for Familien blev der en ikke ringe Ængstelse for, hvorledes Damsgaard vilde kunne klare det. Biskoppen var nemlig kendt for at være en meget uligevægtig Herre ved en saadan Lejlighed. Den eneste der tog det helt roligt, var Damsgaard. Han havde jo haft saa mange Bispevisitatser og vidste sikkert ogsaa med sig selv, at hans Arbejde var trofast og godt, saa han havde intet at frygte.

Omsider oprandt den store Dag. Børnene fra Vinderslev Skole skulde først ind, og vi var ikke saa lidt benovede. Skolestuen lignede jo nok sig selv; men bag ved Bordene sad en hel Forsamling af Fremmede. Der var Biskoppen, en graahaaret og bistert udseende Mand. Der var Præsten og de to fremmede Lærere og endelig Skolekommissionens tre Medlemmer, hvoraf den ene var min egen Fader.

Vi begyndte med at synge en Morgensalme, og Biskoppen trampede et Par Gange haardt i Gulvet. Det gik ham for langsomt. Farten blev saa sat lidt op, og Andagten sluttede, uden at vi hørte videre til Biskoppen; Dansk læsningen havde han ikke noget at bemærke til, heller ikke til Skrivebøgerne. Saa skulde vi have Katekisation. Biskoppen opgav Damsgaard et Stykke fra Lærebogen, som han skulde katekisere over. Herunder skulde Læreren staa op, og jeg tænkte: Bare Bedstefader kan holde ud at staa op saa længe. Han stod og støttede sig til det forreste Drengebord og begyndte saa at stille Spørgsmaalene til os. Han havde imidlertid daarligt faaet begyndt, før Biskoppen spurgte skarpt?

„Hvorfor staar De og holder paa det Bord?“

„Jeg er daarligt gaaende“, Deres Højærværdighed“, svarede Damsgaard med et Smil. Lidt efter var Biskoppen der igen:

„De glemte!“

„Nej Deres Højærværdighed“, svarede Damsgaard, „jeg mener ikke, jeg har glemt noget endnu; men hvis Deres Højærværdighed ikke har noget imod det, vil jeg gerne have Lov at fortsætte til jeg er færdig med Opgaven, saa kan vi til den Tid se, om jeg har glemt noget.“

Hertil gryntede Biskoppen et eller andet, og Damsgaard fortsatte saa uforstyrret. Der var heller ikke noget at bemærke bag efter. Kort Tid efter var vi færdige og fik Lov at gaa.

Men siden var det helt forfærdeligt, som det gik til. En Dreng fra en af de andre Skoler gav mig sin Opfattelse af det i følgende Ord:

Hubaw endda som æ Biskop han ku skav sæ. Han raavt aa han trampet. Æ Dejn wa sa rø i hans Hue som en Guleruer, aa te sidst fløw æ Biskop po ham aa tow æ Violin fræ ham. A trowed han vild ha tosken ham, saa gal so han ue; men de gjor han da et. Allywal kom wi hverken te aa løs helle suer po Spørgsmol.

Under Overhøringen af den anden Skole gik det knapt saa voldsomt til; men det er forstaaeligt nok, at den danske Lærerstand har frabedt sig det gejstlige Tilsyn.

Da jeg kom hjem, havde Mor fat i mig og spurgt mig ud om, hvordan det var gaaet. Jeg mente, at det var gaaet godt; men jeg gik alligevel Resten af Eftermiddagen og lurede paa, om jeg kunde faa at høre, hvad Far vilde sige. Han kom ikke før hen ad Aften og blev straks hentet ud i Marken, saa Mor og han fik ikke Lejlighed til at tale uforstyrret sammen, før vi skulde i Seng. Paa Mors Spørgsmaal svarede han: Jo, din Far klarede sig ualmindelig godt. Et Par Gange maatte han næse Biskoppen af; men saa fik han Fred for ham. De to andre klarede sig mindre godt. Ham fra gik fuldkommen i Stykker. Men det var Biskoppens Skyld. Man skulde ikke tro, han var rigtig klog, saadan opførte han sig. Men han havde faaet Respekt for din Far, og ved Middagen holdt han en nydelig Tale for ham og takkede ham for hans udmærkede Arbejde. Han takkede ogsaa din Moder for det pyntelige Bord og den gode Mad og de kønne Opvartningspiger, hun holdt sig. — Du

kan tro, din Mor var glad, da det hele var overstaaet. — Men det er ikke saa godt med Mathilde, hun bliver ved at have ondt i Ryggen, og det var nærmest blevet værre, saa nu skulde hun til Doktor.

Ja, det var Familiens store Sorg, der nu bankede paa. Damsgaards syge Ben kunde jo være slemme nok, og Thomas's daarlige Haand og Arm gav ogsaa Bekymringer, men det blegnede altsammen ved Siden af Mathildes Sygdom. Hun var en Snes Aar, smuk og livsglad med en dejlig Sangstemme, rigtig sin Faders Øjsten, og hun var forlovet med en dygtig ung Gaardejer. Hun havde faaet Smerter i Ryggen. Doktoren lagde hende til Sengs, og Søren kom hjem og saa til hende; men der var ikke noget at gøre. Hun havde faaet en Knude paa Rygsøjlen, og det var umuligt at operere. Hun skulde blot ligge, og saa maatte man haabe, at det vilde blive bedre.

Det blev imidlertid ikke bedre, og da Damsgaard fik sin Afsked bevilget, og de flyttede til Silkeborg, var alle klar over, hvor det bar hen. Hun havde nu ogsaa faaet Tegn paa Lungetuberkulose. — Der var dobbelt Sorg ved Afskeden med det gamle Hjem i Vinderslev.

Saa gik der en lang Vinter. Det blev Foraar og Sommer. De to gamle sad saa meget som muligt inde hos Mathilde. Hun var selv fortrolig med, at hun skulde dø. Det ængstede hende ikke. Hun vilde blot saa gerne begraves hjemme paa Vinderslev Kirkegaard i Hjørnet ved Haven. Det blev hun ogsaa.

En Eftermiddag sagde hun til Bedstefader: Du behøver ikke at sidde her, Far. Du skulde gaa dig en lille Tur. Jeg er slet ikke alene. Hele Stuen er fuld af glade Ansigter. Nogle af dem kender jeg. De er her nok for at hente mig. — Dagen efter døde hun.

Et Aars Tid efter købte Damsgaard en Villa i Toldbodgade. Der var Baghave med Frugttræer og Køkkenhave, saa her var noget at pusle med for dem begge. Villaen havde 3 Værelser, stort Køkken og Entre i Stuen. Oven paa var der et mindre Køkken, et stort Værelse og to mindre. Her oppe boede i tre Aar, mens han læste, Carl Mølgaard en Nevø fra Boller. Aaret før han blev færdig, kom jeg ogsaa til at bo hos dem. Jeg havde et af de mindre Værelser ovenpaa. Men da Carl var færdig, fik jeg Værelse nedenunder; saa var Bedstemoder fri for Trappen.

Jeg var meget glad for at bo hos dem. De var et Par prægtige

Mennesker, og vi havde det ualmindelig godt sammen, bedre vistnok end det i Almindelighed er Tilfældet, hvor Aldersforskellen er saa stor. Da jeg ved en eller anden Lejlighed sagde dem, hvor glad jeg var for at være der, sagde Bedstefader: Vi er ogsaa glade for dig, og Bedstemoder tilføjede: Du er jo ogsaa Dorthéas store Dreng.

I det hele var Aarene i Toldbodgade gode for dem. Thomas blev efterhaanden helt rask. Han fik sin Eksamen og blev ansat ved Københavns Skattevæsen. Det var dem en stor Glæde. De andre Børn gik det ogsaa godt, og de fleste af dem boede jo heller ikke længere borte, end de jævnlig kunde komme og besøge dem.

Den 5. Juli 1903 havde de været gift i 50 Aar. Guldbryllupet blev holdt hos Kirstine paa Villa „Søfryd“ ved den skønne Almind Sø. Det blev sidste Gang, de saa Familien samlet om sig. De var stærkt ældede, men endnu et smukt Par, som de sad der paa Hæderspladsen ved det store Bord, Bedstemoder med Guldaks om sin hvide Kappe.

Der blev meget stille, da Damsgaard under Middagen rejste sig. Han var stærkt bevæget og talte langsomt. Først takkede han Bedstemoder for hendes rige og trofaste Kærlighed, Hjælp og Støtte gennem de mange Aar. Næst efter Gud var det hende, de kunde takke for den store Lykke, de havde oplevet.

Derefter saa han ud over Bordet og fortsatte: Ogsaa jer, Børn, Svigerbørn og Børnebørn takker jeg for de Glæder I altid har bragt os ved jeres Flid, jeres kærlige Sammenhold og altid redbonne Hjælpsomhed.

Saa foldede han sine Hænder, saa op og sluttede: For det alt sammen takker vi dig, vor Fader i Himlen. Hold du fremdeles, din naadige og skærmende Haand over os alle og vær os nær med din Trøst, om Sorger og Prøvelser skulde komme. — Ammen.

De fleste af hans Tilhørere havde Taarer i Øjnene, da han sluttede.

Hermed er Niels Sørensen Damsgaards og Maren Lauersens Livs saga egentlig Slut. Kort Tid efter flyttede de til Elkjægaard, hvor Grethe passede dem og plejede dem paa det bedste, og her levede de endnu nogle Aar. Deres Livsvirke i det timelige var dog endt. Men i deres dybe Guds frygt og i Troen paa Guds kærlige Forsyn var de til det sidste et Forbillede for alle, der kendte dem.

Anders Andersen Hønholt og Andreette Andersdatter.

Mine Bedsteforældre paa Fædrene Side var Anders Andersen Hønholt, født i Hønholt 1822, død i Pederstrup 1897 og Andreette Andersdatter, født i Hinge 4/5 1815, død i Pederstrup 7/10 1885.

Engang vi kørte til Hinge fortalte min Fader mig, at Skovfogedboligen ved Hingeballe Skov var hendes Fødested. I nogle af sine første Ungdomsaar tjente hun paa Vinderslevgaard. I et af disse Aar fik hun 12 Rigsdaler i Løn, og for dem købte hun en Drag-

kiste, som endnu findes i Pederstrup. Den er af Fyrretræ og har sin oprindelige Maling med stærke Mahognitræsfarver.

Min Bedstemoder, Jette, som hun kaldtes, var gift tre Gange. Hendes første Mand hed Jens Christian Henriksen. Han havde en Ejendom paa Mausing Mark. Nu er det en ret stor Gaard; men den Gang var en Del af Jorden uopdyrket Hede. Ægteskabet blev kun kort. Jens Christian fik Tyfus og døde. Der var ingen Børn. Nogen Tid efter blev hun gift med Gaardejer Jens Bodder i Pederstrup. Han var Enkemand og havde heller ingen Børn.

Før han blev gift med Jette havde han en Broderdatter i Huset. Hendes Moder, Poulina Glud, var Datter af Vinderslevgaards Ejer Chr. Glud. Ægteskabet mellem Poulina og Niels Jensen Bodder varede kun et halvandet Aars Tid. Før han døde tog han det Løfte af Poulina, at deres lille Datter skulde opdrages paa Bondevis. Det blev hun ogsaa, først hos en Farbroder paa Kjellerup Mark og siden hos Jens Bodder i Pederstrup. Hun var døbt Kirstine Bodder, til daglig kaldet Stine. Hun og Jette kom godt ud af det med hinanden, og Stine blev i Pederstrup, til hun blev gift med Hans Jørgen Sørensen paa Mausing Vestergaard. Hun er saaledes Bedstemoder til min Søster Agnes Mand, Gaardejer og Sogneraadsformand Jens Jørgensen, Frederiksdal.

I Ægteskabet mellem Jette og Jens Bodder var der tre Døtre, Stine, Anne og Maren, og alt tegnede godt for Familien. Jette var en baade dygtig og klog Kone, der var meget afholdt. Men saa skete der en stor Ulykke. Jens Bodder var en Morgen før Davretid gaaet ud for at flytte nogle Faar paa Skægjorden, syd for Byen, hvor der var nye Mergelgrave. En af dem var han kommet for tæt til. Jorden skred ud med ham, og han druknede.

Begivenheden er omtalt i Folkemindebogen „Skovlovringer“ i Afsnittet „Kloge Folk og Hekse“. Efter Fortællingen der, skulde det være Heksen, Maren Graa, der gennem en Drøm havde faaet Jens Bodder til at staa op om Natten for at se efter Faarene, men det skete altsaa om Morgen. — Nævnte Bogs Fortælling om at Jette senere skulde giftes med sin Forkarl, og at de havde begæret Lysning hos Præsten, har jeg heller ikke hørt noget om. Det er rigtigt at Karlen tjente hos Jette og at han forlod Pladsen, fordi han blev „underlig“ (Ungdomssløvind). Det er ogsaa rigtigt, at han blev ringere og ringere og til sidst hængte sig; det skete dog

ikke hos Højris i Mausing Mølle, men hos en Broder, hvor han opholdt sig. Han kom ikke paa Sindssygehospitalet, fordi man ansaa ham for ufarlig for sine Omgivelser.

I samme Afsnit af „Skovlovringer“ berettes om min Bedstefader, Anders Hønholt, at han var forlovet med Heksen Ma Graaes Datter; men de blev ikke gift, fordi de væltede paa Vej til Kirken. Det har jeg heller ikke hørt noget om, og sammenholdt med, at det egentlig paa en Maade skulde være Ma Graa, der var Skyld i, at Jens Bodder druknede, synes det jo ogsaa usandsynligt, — eller ogsaa har Ma Graa i denne Sag været særlig uheldig med sit Hekseri. I hvert Fald blev Jette og Anders Hønholt gift, og de levede lykkeligt sammen i en Menneskealder.

I øvrigt være det naturligtvis langt fra mig at sige noget nedsettende om den udmærkede og interessante Bog „Skovlovringer“, hvori jeg har fundet saa glimrende Skildringer af min Bedstefaders Samtidige, deriblandt hans Svoger, Storkreaturhandleren Søren Rasmussen (Skrædder), der var gift med Jettes Søster Mette Kirstine.

Min Bedstefader var født og opvokset i Hønholt, og jeg ved intet at fortælle om ham før Treaarskrigen, da han blev udskrevet til Militærtjeneste, mens hans Broder Peter blev hjemme som Gammelmandssøn. Anders Hønholt var jo hjemmefra vant til at omgaaes Heste, og han blev taget til Trænkusk. Af hans Soldaterbog fremgaar, at han har holdt sig selv med Undermundering og Fodtøj, og at han var ustraffet. Som Erindring om Deltagelsen i Krigen modtog han fra Hæren en Signet og en Barberkniv, samt fra sin Kaptajn et Cigarrør af Mærskum med Ravnundestykke.

Af langt større Betydning end disse Genstande var imidlertid de personlige Oplevelser og de Begivenheder, han under Felttogene kom op i, og tillige den militære Præcision, Orden og Fart i Arbejdet, som han havde tilegnet sig, og som altid siden prægede ham.

Og de gamle kunde fortælle. Det har mange Gange været mig en Oplevelse at sidde i en Krog og høre paa ham og Knud Henrik Krathus, naar de ved nogle Kaffepunche drøftede deres Oplevelser fra Krigsaarene. Knud havde været Infanterist, og jeg hørte baade om deres Fremrykning, deres Tab af Kammerater, som faldt, og til Slut om Stoltheden over Sejren. Bedstefader supple-

rede med Beretning om, hvorledes han med et Par Vogne og nogle Mand kom bagefter og fik opsamlet de Saarede og Døde, eller de maatte i drønende Fart hente nye Forsyninger af Ammunition og Forfriskninger til de kæmpende Tropper, ofte indenfor Fjendens Skudvidde.

Saaledes hændte det engang, at de fik skudt en Hest for den ene af Vognene. Folkene mente, de arbejdede i god Dækning bag et højt Dige, men Hesten løftede Hovedet for højt og blev ramt af en Kugle over det ene Øje og var død med det samme. Den blev saa spændt fra Vognen og væltet til Side, hvorefter dens Hammel blev bundet op til Koblerne foran paa Vognstangen. Det gav ikke noget godt Træk for den anden Hest; men det kunde jo gaa. Det værste var næsten, at Hesten ikke vilde bort fra den døde Kammerat. Der maatte en Mand til at trække den, og alligevel vrinskede den hvert Øjeblik og prøvede paa at vende tilbage. Omsider naaede de dog til Opsamlingslazarettet, der den Dag var indrettet i en Kirke. Her blev de Saarede lagt i Halm paa Kirkegulvet og forbundet af Lægerne. De Døde blev ogsaa undersøgt. De skulde Dagen efter begravnes paa Kirkegaarden.

Efter at de Saarede var forbundet, vilde flere af dem tilbage til deres Afdelinger, og enkelte fik ogsaa Lov til det, hvis de selv kunde gaa; men langt de fleste var ikke i Stand til det, og de skulde om Natten køres tilbage til det rigtige Lazaret. De haardt saarede maatte dog ikke komme med; men selv for de andre blev det en haard Tur. De blev kørt i stive Arbejdsvogne, og selv om der var rigeligt med Halm i Vognene, blev de rystet stærkt, og mange klagede sig meget, ikke blot over Smerter, men de frøs ogsaa. Det gjorde Kuskene og deres Medhjælpere ogsaa, for de havde givet de Saarede deres Kapper og maatte selv gaa eller løbe ved Siden af Vognene.

Næste Formiddag gik Turen tilbage efter de haardt saarede i Kirken. Nogle af dem var døde i Løbet af Natten, men de andre skulde flyttes. Vognene blev helt fyldt med Halm og der kom kun en eller to Mand med hver Vogn. Det var ogsaa en slem Tur for dem; men flere af dem kom sig dog.

For Ambulancefolkene, Kuskene og Hestene havde det været et Par anstrengende Døgn. Hele næste Dag gik med til at faa He-

ste og Vogne i Orden igen, navnlig tog det Tid at faa Vognene rensed baade udvendig og indvendig. Blod er ikke saa let at vaske af.

Det her fortalte er kun et lille Eksempel paa Beretningen om en af de Træfninger, jeg hørte om. Hvor den foregik, har jeg glemt, skønt Byer og Landsbyer altid blev nævnt med stor Nøjagtighed. Det som særlig gjorde Indtryk paa mig, var selve Begivenhederne og den jævne, dagligdags Troværdighed, hvormed der her berettedes om Død, Lemlæstelse og alt det voldsomme, som Krigen fører med sig.

Hvis Rækken af Kaffepunche blev særlig lang under saadanne Fortællinger, talte de to gamle lidt højere; men jeg har aldrig set nogen af dem berusede, skønt de hver drak en fem Liter Brændevin om Ugen. Det var ca. tre Pægle til hver Søgnedag, og det regnedes ikke for noget særligt, heller ikke i Penge. En Liter kostede 25—30 Øre.

Undertiden har jeg søgt at udrede for mig selv, hvad det var, der bandt de to gamle Mænd saa stærkt sammen, for det var ikke deres Krigsoplevelser alene. Der fandtes nemlig andre Veteraner i Pederstrup, men det var som om de ikke rigtig talte med. Jeg er derfor ogsaa kommet til det Resultat, at de har haft fælles Karaktertræk, som jeg i min Drengetid ikke havde Øje for: Virketrang, Sund Sans, Udsyn og Overblik, samt Evne til at tilrettelægge et større Arbejde og faa det gennemført. — Maaske havde de ogsaa en fælles Kærlighed til Gaarden Hønholt. For min Bedstefaders Vedkommende var det selvfølgelig nærliggende; men for Knud var det maaske lige saa naturligt. Hans Fader, som ligger begravet ud for Kirkedøren paa Vinderslev Kirkegaard, hed Jens Jensen Hønholt. Han var nemlig født i Hønholt, som hans Fader solgte til min Bedstefaders Bedstefader. De var i hvert Fald begge meget interesseret i, hvorledes Peder drev Gaarden, og de var ikke altid helt tilfredse dermed.

Da Peder Hønholt fik Lungebetændelse og døde efter faa Dages Forløb, boede jeg omme hos Bedstefader i Aftægtshuset. Der var smitsom Sygdom hjemme. Dagen efter Dødsfaldet kom Knud og foreslog, at Bedstefader og han skulde gaa over og se Peder og tilbyde Mariane deres Hjælp, hvis hun havde Brug for den. Som sædvanlig var de hurtigt enige, og de bestemte tillige, at jeg, som vel

var en syv - otte Aar, skulde med. Jeg kunde have godt af at se et Lig.

Kort efter var vi paa Vej ad Stien ned over Dalen til Hønholt. Det maa have været haard frost, for Stien var fuld af frosne Fodspor og var vanskelig at gaa paa, men jeg brugte Benene og fulgte godt nok med. Straks vi var kommet derover, gik Mariane med os op i Storstuen. Der var hængt Lagner for Vinduerne, og midt i Stuen paa et Par Stole stod den aabne Kiste med Peder i den hvide Ligdragt. Jeg kunde sagtens kende ham. Det spurgte de mig om; men jeg syntes alligevel ikke, han rigtig lignede sig selv. Det var denne Forandring i hans Udseende tillige med Lugten af Ligdragtens Vokspapir og Kistens Maling, der gjorde stærkest Indtryk paa mig. Jeg hørte Bedstefader tale med Mariane om Ligsynsmænd, Attester, Anmeldelse og den Slags; men der var ikke glemt noget. Mariane var en, ualmindelig dygtig Kone, og hun havde jo ogsaa flere voksne Sønner til at hjælpe sig.

Da vi atter kom ned i Dagligstuen, fik jeg et stort Stykke Kage, og de voksne drak Kaffe. Knud og Bedstefader raadede Mariane til selv at beholde Gaarden. Det havde de talt om allerede paa Vejen, da vi gik derover. Hun var sikker nok til det, sagde de, og det var hun ogsaa. Hun sad Enke i mange Aar og styrede Gaarden paa det bedste.

Knud Henrik Jensen boede i Krathuset, den Gaard, der ligger paa venstre Side af Vejen fra Pederstrup til Vinderslev. Han havde Skipperskæg ligesom Bedstefader, var af Middelhøjde og temmelig svær. Som oftest, havde han sine egne velbegrundede Meninger og var dertil fremtalende uden Personsanseelse.

De havde flere Børn, og der skete det sørgelige, at en Datter fik Benedder i den ene Fod. Hun kom paa Viborg Sygehus, hvor Overlæge Heiberg efterhaanden opererede Foden flere Gange, uden at det hjalp. Heiberg var ellers en samvittighedsfuld og dygtig Kirurg, selv om hans københavnske Kolleger kaldte ham Landsby-slagteren fra Viborg. Han var maaske lidt hurtig til at bruge Kniven.

En Dag kom der Bud til Knud Henrik, at Heiberg vilde tale med ham. Da Knud kom ind til Overlægen meddelte denne kort, at Datterens Fod ikke var blevet bedre, og han ansaa det for nødven-

digt at amputere Benet under Knæet, „men dertil skal jeg have Deres Tilladelse, Knud Henrik Jensen“, sluttede Doktoren.

Overlægen var sikkert vant til at faa sin Villie i saadanne Tilfælde. Han var jo dog Sagkundskaben; men Knud svarede: „Nej, det vel a et ha“. Heiberg studsede og begyndte at forklare, at Sygdommen efter al Sandsynlighed vilde brede sig, og til Slut vilde Pigen dø af Tæring. Knud gav sig dog ikke. „Skuld et go saa gal“, sagde han, „saa maa hun dø. A haar alle hoer te en Pigh mæ Træbien æ bløwen gywt“. — „Ja, De har selv Ansvar“, sagde Overlægen vredt, „og De kan tage hende hjem med det samme“. Derved blev det.

Knud var naturligvis ikke mere haardhjertet end andre Mennesker, ejheller savnede han Kærlighed til Datteren. Han havde kun handlet efter, hvad han ansaa for rigtigst, og fra Sygehuset kørte han en betydelig Omvej hen til en klog Mand, som havde Ord for at kunne kurrere Benedder. Han saa paa Foden og mente, at den nok kunde komme sig. Pigen skulde indtil videre ligge til Sengs med Omslag paa Foden, og saa gav han dem noget Urtesalve at smøre den med. Et Aar derefter var Foden kommet sig, og Pigen blev ogsaa siden gift.

I rent praktiske Forhold fulgte Knud Henrik ligesom Bedstefader godt nok med Tiden. De forstod begge Værdien af moderne Reformer inden for Landbruget: Engvanding, Mergling, Dræning m. m., og de deltog med Iver i Tilrettelægningen af de forskellige større Fællesarbejder, som tidligere er nævnt: Kirkens Restavring, Opførelsen af nye Skoler og ikke mindst Udbygningen af Sognets Vejnet. — Knud havde sikkert ogsaa en Finger med i Spillet, da hans Broder i Oslo forærede Orgelet til Kirken. Bedstefader var i en længere Aarrække Medlem af Sogneraadet og i flere Aar dets Kasserer.

Sammen med Købmanden i Pederstrup, Knud Pedersen, kaldet Knud Høker, opførte han Pederstrup Vindmølle, et fuldstændigt Mølleri med Grutte-, Sigte-, Gryn- og Valseværk. Den større Avling og de større Besætninger paa Ejendommen gav Arbejde for Møllerne. I Vinderslev og Hauge blev der ogsaa bygget Vindmøller, og Mausing Vandmølle fik foruden det gamle Grutteværk et helt nyt Mølleri ved selve Gaarden.

Vinderslev Vandmølle blev derimod nedlagt. Stedet hed fra den

Tid Øde Mølle eller Ø-Mølle, der gav Navnet „Økilde“ til Vinderslev Mejeri. — Kilden som forsyner Mejeriet med Vand, er en artesisk Boring som ikke er ældre end Mejeriet.

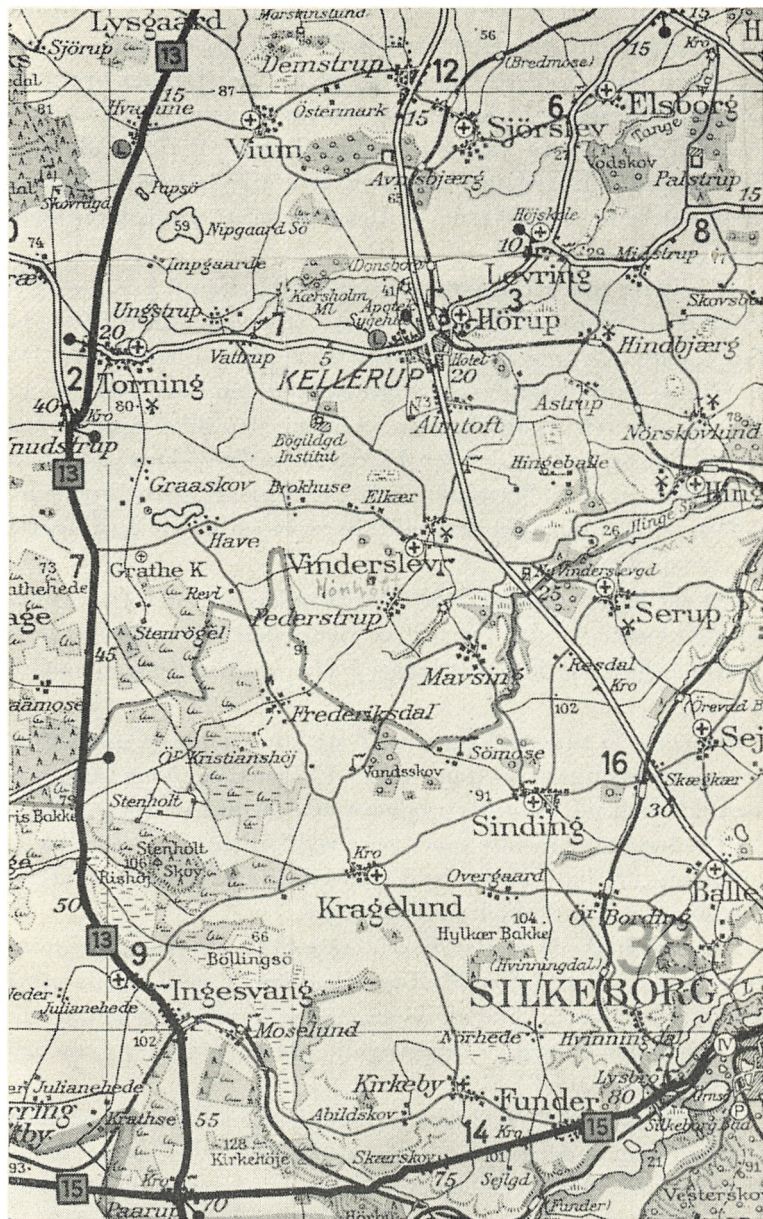
Opgangstiderne stillede større Krav til Samfærdselen, og det blev derfor ogsaa nødvendigt at grundforbedre Sognets udstrakte Vejnet, dels ved at de gamle eensporede Jordveje blev udvidet, indgrøftet og grusbelagt og dels ved Anlæg af helt nye Veje. For at forstaa hvilken Revolution, det i Virkeligheden var, vil vi se lidt paa det gamle Vejnet, der fandtes helt fra Oldtiden.

Ved Sognets Vestgrænse laa Jyllands gamle Hovedvej, Hærvejen, Studevejen eller Kolding Landevej, der førte fra Viborg til Kolding og videre til Hamborg. — Silkeborg — Viborgvejen fører nu over Sognets østlige Del; men det er en ny Vej, som først blev færdigbygget efter 1864.

Det ældgamle Vinderslev Sogn har da ogsaa helt fra Oldtiden haft sin egen Nord- Sydvej og et Vejknodepunkt i Vinderslev, hvor den gamle Hovedvej med dens Forgreninger blev krydset af en lige saa gammel Øst- Vestvej fra Hinge og ud til Hærvejen ved Knudstrup.

I store Træk førte den gamle Nord- Sydvej fra Viborg til Kjellerup, hvor den delte sig. En Gren førte over Kjellerup Mark, hvor den i Nærheden af Vinderslev mødtes med Vejen fra Bøgild og Thorning og kom saa fra Nordvest til Vinderslev By og Markedsplads. En anden Gren førte over Almtoft og kom fra Nordøst til Vinderslev. Hovedvejen fortsatte syd paa til Vinderslev Kro ved Østvestvejen og gik videre til Vinderslev Vandmølle (ved Mejeriet), derefter til Mausing Vandmølle, hvor den fortsatte op gennem Krattet, syd om Mausing Skov og kom fra Nordøst ind til Mausing, Tandskov, Sinding og videre vest om Silkeborgsøerne.

Fra Mausing førte en Vej mod Nordøst til Hinge Knudstrupvejen. En anden førte mod Vest til Skolen, Frederiksdal, Bedehøj og Hærvejen. Vejen mod Nordvest ned til Mausing Vandmølle er ny og skulde afløse den gamle Vej syd om Skoven. I min Barn-dom har jeg hørt Folk kritisere den nye Vej. Den var ikke saa god som den gamle, for der var Bolis paa den i Frostperioder. Det var for saavidt rigtigt nok som der ovenfor Møllen er et Sted, hvor der altid siver Fugtighed op af Vejen; men det har da ikke generet saa meget, at man er vendt tilbage til den gamle Vej.

Fra Pederstrup førte en Vej mod Øst til Hovedvejen mellem de to Vandmøller. Mod Nordvest førte en Vej fra Byens Fart til Hauge og Knudstrup, en anden mod Sydvest til Frederiksdal og videre. Vejen mod Nord til Vinderslev er ny. Her fandtes oprindelig kun en Kirkesti, og Vejen mod sydøst til Mausing Skole er endnu nyere. Her var i min Barndom endnu Skolesti. Endelig gik der en Hovvej fra Lysdal syd om Pederstrup Krat til Vinderslev Vandmølle og videre over Markerne til Hinge-Knudstrupvejen ved Haurbak.

Af alle de gamle eensporede Jordveje findes nu kun Vejen fra Vinderslev Mejeri til Haurbak og saa et Stykke Hulvej fra Mausing Vandmølle op gennem Krattet til Vejen syd om Skoven. Denne Hulvej er nu fuldstændig tilgroet, men den har i Aarenes Løb slidt sig saa dyb, at den tydelig ses, skønt den ikke minder meget om en Vej, og dog var det den Fr. d. 7. med Følge kørte ad, da han sidste Gang kom til Mausing paa Kongeskyds. Heste og Vogne blev skiftet ved Mausing Søndergaard, hvor Vejen havde en Udvidelse til saadan Brug.

Det var højt Vejr med Solskin og blaa Himmel den Dag Kongen skulde komme, og der var sort af Mennesker ved Vejen og inde i Gaarden. Folk var kommet langvejs fra for at se Kongen og Grevinden.

Eftersom de tilsagte Vogne og Heste kom, holdt de ud til Siderne, saa der stadig var fri Bane midt ad Vejen, naar Vogntoget kom; men det trak ud. Omsider rygtedes det, at nu var Toget paa Vej fra Vinderslev og maatte snart være ved Møllen. Saa vilde der gaa endnu en lille halv Time, for Vejen gik jo opad, saa det var ikke tænkeligt, at de vilde køre i Trav.

Endelig dukkede et Par Forridere op. De var i militæruniformer og red i Trav frem til ud for Gaardens Port, hvor de gjorde Holdt, hver paa sin Side af Vejen, og saa kom Vogntoget, ogsaa i Trav, med den kongelige Rejsevogn i Spidsen. Der blev raabt Hurra i en Uendelighed.

Kongen bar Gardens Uniform og røg paa en fin Mærskumspibe, og baade han og Grevinden hilste smilende til alle Sider. De kunde naturligvis godt være blevet siddende i Vognen, men det gjorde de ikke. De steg begge ud og gik rundt mellem Folk. Kongen hilste paa de fremmødte Veteraner, Sognefogeden og flere andre, og

Grevinden fulgte ham trolig. Saa blev de budt ind til en Forfriskning i Storstuen, hvilket Kongen med Glæde modtog.

Inde i Forstuen stod nogle Kvinder, deriblandt Ma Graae. Da Kongen og Grevinden traadte ind nejede Kvinderne, og Ma Graae sagde: „Det æ endda en kjøn Kuen, wo Kong han haa“. „Tak for de Ord, Morlille“, svarede Kongen, „det synes jeg ogsaa“.

Gaarden var berømt for baade sit Øl og sin Brændevin og Saltmadsfad, og Kongen og Følget lod sig Anretningen smage, saa der maatte hentes nye Forsyninger fra Kælderen. Nedgangen hertil var i Forstuen, og Lemmen til Kælderen blev staaende aaben. Da de kongelige siden skulde ud og til Vogns igen, rykkede Folk bort fra Storstuedøren for at give Plads, og der skete da det Uheld, at Ma Graae med et Hvin faldt gennem den aabne Lem ned i Kælderen. Der opstod et Øjeblik ængstelig Stilhed, men da hun velbeholdende kom kravlende op igen, brød Latteren løs. Ikke mindst Hs. Majestæt morede sig kosteligt. — Faa Minutter efter var de kongelige til Vogns, og under kraftige Hurraraab rullede Vognet videre Syd paa.

Ved en Lejlighed som denne var Vejenes værste Huller naturligvis udbedret. Man kendte jo godt det gamle Ord:

Hyvler i Grov og Hamler i Gras,
det er lie Kongkyring.

Og man vilde gerne yde sit bedste, naar det var en saa folkelig, elsket Konge som Frederik den Syvende, der skulde befordres.

Vi har i det foregaaende set et Par Glimt af min Bedstefader og hans nærmeste Omgangsfælle som ældre, og vi har hørt noget om Tiden og dens større Arbejder i Sognet. Men hvordan gik det Jette og Anders Hønholt i det hjemlige i de mange Aar, fra de blev gift og til de som gamle gik paa Aftægt.

Som Helhed kan her siges, at de levede et arbejdsomt og meget lykkeligt Liv. Der var aldrig et ondt Ord imellem dem, og de gik frem i Velstand. Stuehuset, Laden og Gaardens vestre Længe blev ombygget; men de fik en stor Sorg efter faa Aars Forløb. Foruden Jettes og Jens Bodders tre Piger havde de faaet tre Drengene, og de blev alle angrebet samtidig af Difteritis.

Der havde nogen Tid i Forvejen været Forvarsler. De hørte saa-

ledes en Nat et vældigt Smeld i Sovekammerbordet, og de spekulerede jo paa, hvad det kunde betyde. At det maaske angik Drenge fik de ogsaa en Paamindelse om af en synsk Mand, der hed Anders Laustsen. Han var paa Fattigvæsenet og gik paa Omgang i Gaardene. Hans Forudsigelser var der altid noget om. Det vidste alle gennem mange Eksempler. Han havde været paa Gaarden i nogle Dage, og da han skulde hen i sin næste Pleje, bad han om at komme til at tale alene med Bedstefader. De gik saa ud i Forstuen, og her sagde han: I skal passe paa jeres Dreng. Jeg saa i Nat her, hvor vi staar, Jette med den ene paa Armen, og han var vistnok død, for Hovedet og Armene hængte saa underligt paa ham. Den anden var død, for han laa paa Straa oppe i Storstuen. Det kunde jeg se gennem Døren.

De passede naturligvis derefter særlig godt paa Drengene, holdt dem borte fra Vandhuller og saadan; men det kom jo helt anderledes, da de fik Difteritis, og de to af dem døde i Løbet af en Nat. Netop Morgenen derefter kom Anders Laustsen igen og skulde være paa Gaarden. Han saa da i Virkeligheden det Syn, han havde fortalt Bedstefader om tre Uger i Forvejen.

Enhver vil kunne forstaa, hvor stor en Sorg dette Tab var for dem, og det er paa ingen Maade sandsynligt, at den var mindre for dem, end den vilde være for Nutidsmennesker. Men mine Bedsteforældre havde en Hjælp til at komme over den, en Hjælp, som mange Mennesker nu om Dage har kastet fra sig. Det var deres faste Tro paa, at saadan var det Guds Villie, og den er altid til vort Bedste, selv om vi i Øjeblikket ikke kan se det.

En saadan religiøs Indstilling overfor Livets Tilskikkelser er imidlertid mere end en Hjælp til at komme over Sorger og Prøvelser. Den er som oftest tillige bestemmende for Syn og Handlinger paa andre af Livets Omraader, og den bidrog sikkert til, at den sidste af Drengene, min Fader, Jens Andersen Hønholt, ligesom de tre Piger ikke blev forkælet, men fik en god Opdragelse, lige langt fra Haardhed og Blødsødenhed.

De fire Børn voksede op og artede sig godt. Pigerne var baade kønne og dygtige, og de manglede ikke Friere, da de kom i giftefærdig Alder.

Stine blev gift med senere Sognefoged Laust Jensen, Mausing Østergaard. Der var mange Børn i Ægteskabet; men fler af dem

døde som unge af Tuberkulose. Den store Sorg herover var maaske Grunden til, at Hjemmet var alvorligere og mindre grundtvigsk præget end Søstrenes.

Maren blev gift med Carl Selmer Nielsen, Mausing Søndergaard. Ogsaa her var der en stor Børneflokk.

Ane blev gift med Gaardejer Anders Sørensen, Resdal. De havde fire Børn.

Min Fader var jo den yngste, og han skulde til sin Tid have Fødegaarden i Pederstrup. Med det for Øje var det Meningen, at han skulde have en god Uddannelse i moderne Landbrug.

Foreløbig gik han i Mausing Skole, hvor han var flink i Regning, Skrivning og Dansk. — Han havde arvet sin Faders levende Virkestrang, men ogsaa sin Moders rolige og eftertænksomme Sind.

En Vinterdag med Frostblæst, da han sammen med Mads Isagers to Dreng, Peder og Lars kom fra Skole, blev de enige om, at de skulde prøve, om Isen paa Chr. Spillemands Dam kunde bære. Lars, der var den mindste, skulde imens blive paa Land, mens Jens og Peder vovede sig ud. De kom dog ikke ret langt, før Isen brast under dem. Jens var den største, og i samme Øjeblik de gik igennem, sprang Peder op paa Ryggen af Jens, idet han sagde: Du kommer til at bære mig i Land, Jens. Det tog ikke lang Tid at komme i Land, og saa gik det i skarp Trav ned gennem Byen. Anders Hønholt skældte kraftigt ud over „den forskjødte Knejt“, men Jette skyndte sig at faa de vaade Bukser af ham og lagde ham i Seng, hvorpaa han fik noget varmt Øl at drikke og et Par varme Sten ved Fødderne. Han kom da ogsaa over det uden Men, skønt han langtfra var nogen stærk Dreng.

Efter Difteritisanfaldet havde han saaledes Tilbøjelighed til at faa ondt i Halsen. En Overgang havde han ogsaa ofte ganske voldsomme Mavesmerter. Der blev dog ikke søgt Læge i den Anledning. Han opdagede nemlig, at Smerterne blev mindre eller helt gik bort, naar han stod paa Hovedet. Han havde ude i Laden en Plads i Halmen, der egnede sig godt til denne Øvelse. Her søgte han hen, naar Anfaldene kom. De blev dog efterhaanden sjældnere og hørte til sidst helt op. Derefter voksede han sig baade stor og stærk og havde et ualmindelig godt Helbred, til han var mellem 30 og 40 Aar.

I det daglige deltog han naturligvis i Gaardens forefaldende Ar-

bejde efter Alder og Kræfter, men der blev ogsaa sørget for, at han kom ud mellem Folk, og var med, hvor der kunde være noget at lære. Han var saaledes altid med, naar Gaarden skulde sende en Mand til Ombudsarbejde som ved Skolebygning og Kirkens Restavrering. Det var ved en saadan Lejlighed, han havde sine første Samtaler med Degnens Døtre. Baade Pigerne og han var ganske unge, kun en 17—18 Aar; men Dorthea og han holdt sammen fra den Tid, og de fik ogsaa efterhaanden deres Villie sat igennem, saa de blev officielt forlovede. Om Giftermaal var der foreløbig ikke Tale. Dels var de jo saa unge og dertil kom, at Anders og Jette ikke følte sig gamle nok til at afstaa Gaarden. Jette havde nok undertiden Astma; men Anders Hønholt var rask og rørig. Jens skulde jo ogsaa ud og lære noget hos Fremmede. Det sidste var der Enighed om hos alle Parter. Udviklingen i Landbruget havde vist, at det kunde have sin store Værdi, og det var nærliggende at vente, at den kommende Tid vilde bringe sine store Fremskridt. Begyndelsen blev gjort med, at Jens Hønholt kom paa Testrup Højskole om Vinteren, og Dorthea fulgte efter næste Sommer.

Egentlig burde der vel her gives en indgaaende Skildring af den grundtvigske Folkehøjskole, hvad den vilde, og hvad den naaede med sine Elever i disse første Aar, der uden Tvivl var Højskolens mest værdifulde. Det vil imidlertid føre alt for vidt, og Emnet er desuden behandlet af mange andre, der har langt bedre Forudsætninger for at skrive derom. Jeg vil derfor nøjes med at fortælle lidt om, hvad mine Forældre havde ud af deres Højskoleophold, der saa afgjort havde en stor, ja, revolutionerende Indflydelse paa hele deres Livssyn. Kristendommen blev her for dem til noget personligt og levende, der stillede sine Krav og Pligter til hver enkelt, men paa en saadan Maade, at det var en Glæde og Lykke at gaa ind derunder. Og det var ikke noget forbigaaende, der tabte sig med Aarene. Det var et Livssyn og et Personlighedsindhold, der varede Livet igennem, ogsaa i Henseende til det folkelige og nationale.

I vore Dage er Højskolens Resultater andre og vel ogsaa mindre værdifulde, fordi det mange Steder er mere Materialisme end Kristendom, der indpodedes de unge; men i Højskolens første Aartier var det altsaa anderledes — ikke blot i Testrup, for andre Steder naaede man den Gang omtrent det samme. Den forpligtende

Gensidighed som er Kristendommens Form i Samfundslivet var for den Tids Højskoleelever noget selvfølgelig og naturligt, der dannede et solidt Grundlag for den storslaaede Udvikling, der fulgte paa aandelige og økonomiske Omraader. Her behøver blot at nævnes et Par Eksempler som Andelsbevægelsen, Valgmenigheder og Friskoler. Det var ikke med Urette, man talte om en stor aandelig Vækkelsestid; og mine Forældre havde den Lykke at komme med deri. — Det var en Lykke; for Højskolens Kristendom og hele Livssyn rummede i Sammenligning med de gamles mere kontraktlige Gudsforhold et næsten missionerende Krav til sine Tilhængere om personlig Dygtiggørelse og mønstergyldig Livsførelse.

Mange Nutidsmennesker vil maaske stille sig uforstaaende og tvivlende overfor Muligheden af at naa de antydede store Resultater paa saa kort et Maal af Tid, saavel for den enkelte som for hele Bevægelsen. Et Højskoleophold varede jo for de fleste unge kun et halvt Aar. Men at give en Forklaring herpaa lader sig sikkert ikke gøre. Her er nemlig Tale om Aand, og den lader sig som bekendt ikke fange i Ord, eller lader sig presse ind i matematiske Formler. Kunde den det, var den ikke længere Aand, der virker over al Forstand. Spørger man derimod om, hvad der bestiltes paa Højskolen, hvorledes de unges Tid gik, da kan der gives mere omfattende Besked.

Dagen begyndte med Morgenandagt. Hertil hørte en Salme, Fremsigelse af Trosbekendelsen og Fadervor, og der sluttedes med endnu en Salme eller en Sang.

I Løbet af Dagen blev der sædvanligvis holdt to Foredrag af historisk eller kristeligt Indhold. Undertiden var det rent fortællende Gengivelse; men Personer og Begivenheder blev ogsaa ofte behandlet i et eller flere Foredrag.

Af egentlige Undervisningsfag var der skriftlig og mundtlig Dansk, Regning med Regnskabsførelse og Skrivning. Karlene undervistes tillige i Landmaaling, Korttegning, Bygningstegning og geometrisk Konstruktionstegning. I Landbrugsforedrag blev der ogsaa gennemgaaet praktiske Eksempler paa Fysik, Kemi, Zoologi og Botanik. — Pigerne havde i Stedet for Tegning Husførelse, Syning og Samaritтерgering og teoretisk Mejeribrug.

Dagen sluttede med Aftenandagt, hvor der blev sunget et Par

Salmer og talt ganske kort over et Skriftsted. — Sangen indskrænkede sig imidlertid ikke til Andagterne Morgen og Aften. — Foredragene og Undervisningstimerne Dagen igennem blev indledet og afsluttet med Sang, saa Eleverne fik lært de bedste af Brorsons, Kingos og Grundtvigs Salmer, Ingemanns Morgen- og Aftensange, Grundtvigs bibelhistoriske Sange. Bjørnsons folkelige Sange og vore mange danske Fædrelandssange.

Det var ganske kort, hvad man bestilte, men Værdien deraf, og det Resultat Skolen naaede, var i det væsentligste bestemt af de Mænd, der havde Ledelsen. Det var deres Undervisningsform, deres personlige Karakter og deres Livsindstilling, der egentlig bar det hele. Og i den Henseende var de første Højskoler godt stillede. De Mænd der grundlagde og ledede disse Skoler var uden Undtagelse betydelige Personligheder, der følte dette Arbejde som et Kald, og de troede saa fast derpaa, at de ikke veg tilbage for at ofre en økonomisk sikret Fremtid paa Højskolens Ide, ingen kunde jo nemlig paa Forhaand sige med Sikkerhed, om denne nye Skoleform vilde slaa an.

Testrup Højskole blev grundlagt af Jens Nørregaard og Bågø. De havde begge Præsteuddannelse, men valgte altsaa Højskolen. Om Jens Nørregaard har jeg hørt fortælle, at han ved Udbrudet af en af de slesvigske Krige giftede sig, men Dagen efter meldte sig som Frivillig ved Hæren. For ham var Fædrelandskærlighed og Samfundspligt ikke tomme Ord. Baade han og Bågø var i høj Grad elsket og beundret af Eleverne.

Mellem Eleverne indbyrdes herskede et stærkt og trofast Kammeratskab, saa de senere Livet igennem betragtede sig som Medlemmer af en stor Familie, der fuldt ud kunde stole paa hinanden. Det har jeg set og hørt mange Eksempler paa, baade naar nogen henvendte sig til min Fader, eller naar han havde Brug for andres Hjælp.

Da der saaledes skulde oprettes en Kvægavlsforening i Vinderslev Sogn, henvendte min Fader sig til sin Højskolekammerat, Chr. Vadgaard i Stenild ved Hobro. Han var Foregangsmand paa det Omraade, og han skaffede Foreningen en Tyr af udmærket Afstamning. Siden hjalp han min Fader med Indkøb af et Par Stamkøer, hvoraf den ene havde faaet Kongepræmie. Han sørgede ogsaa for, at Købene fandt Sted til rimelige Priser, og det var saa afgjort

uden nogen økonomisk Fordel for ham selv, da ingen af Dyrene var fra hans egen Besætning.

I min Stue staar et gammelt Bornholmerur, som jeg ogsaa kan takke Højskolekammeratskabet for. Jeg vilde gerne have et saadant Ur, da jeg skulde sætte Bo; men Bornholmerure var paa det Tidspunkt meget vanskelige at faa fat paa. Far fik da at vide, at et saadant Ur vilde komme paa Auktion henne i Østereggen, en 35 — 40 km borte. Det var jo en længere Rejse at gøre paa det ussise, og han skrev da til en Højskolekammerat der paa Egnen, om han ikke vilde prøve at købe Uret paa Auktionen. Nogen Tid efter modtog min Far følgende Brev, som jeg gengiver med Brevskriverens Testrup-Retskrivning, der jo nu er helt moderne:

Kære Jens Hønholt!

Tak for dit brev! Jeg blev helt varm om hjertet ved at se, at du endnu huskede mig. Det er jo snart længe siden, vi var på højskole i Testrup. Ja, tiden går. Vi har også voksne børn hos os.

Uret til din søn har jeg købt, og det står nu her hos mig. Jeg gav kun godt det halve af, hvad jeg måtte købe det for; men jeg ville naturligvis ikke byde mig selv over. Uret er ellers godt i alle måder.

Jeg har tænkt på at køre det hen til dig, så det urkøb kunne blive noget mere af den store tjeneste, du skrev om; men det kan jeg alligevel ikke så godt. Det er jo en lang tur, og begge mine øg har føl. Men når du kommer efter uret, må du lave det sådan, at du kan være her nogle timer, hvis du ikke vil overnatte. Vi skal nok sørge godt både for dig og hestene. Lad os vide, når du kommer. Jeg glæder mig meget til at se dig igen og få en snak om gamle dage.

Venlig hilsen og på snarlig gensyn.

Din gamle højskolekammerat.

Uret blev hentet og siden sendt til mig. Jeg var meget glad for det, og det er jeg stadig. I de 40 Aar der siden er gaaet, har det trofast vist Tiden for os, og dets rolige Tik — Tak er stadig Hjemmets hyggelige og samlende Melodi, ikke mindst ved de Minder, som Uret ogsaa er Bærer af.

Efter Højskoleopholdet kom Jens Hønholt til Gaardejer Ernst, Haarby, for at lære praktisk og moderne Landbrug. Ernst hørte til den grundtvigske Kreds og var blandt de første til at forstaa Nødvendigheden af Landbrugets Omlægning fra fortrinsvis Kornavl til Husdyrbrug med Fremstilling af de bedst mulige Husdyrprodukter. Kornpriserne var nemlig ved Konkurrence fra oversøiske Markeder dalet, saa dansk Kornavl daarlig kunde betale sig. Dertil kom, at Avlingen var blevet mindre, eftersom Virkningen af Merglingen tabte sig. I Virkeligheden trængte Jorden til Staldgødning, og derfor slog man ind paa i Stedet for at sælge Korn at købe det billige udenlandske Korn og fodre de udvidede Besætninger dermed. Man blev herved i Stand til at kunne gøde Jorden og saaledes forøge Hjemmeavlen af baade Korn, Hø og Roer. — Udførsel af levende Kvæg og Heste kunde nok betale sig, og ligeledes var der Marked for Flæsk, Smør og Æg, vel at mærke, hvis Kvaliteten var god; men her kneb det, navnlig paa de mindre Ejendomme.

Som man vil se, var der Problemer nok for en ung Landmand at tage fat paa, og deres Løsning vilde tage sin Tid, hvis det ikke skulde blive for dyrt. Navnlig vilde Udskiftning og Udvidelse af en Besætning tage flere Aar, og Omlægning af Jordens Dyrkning med gennemført Vekseldrift var heller ikke gjort i en Haandevending.

Anders Hønholt forstod godt nok Værdien af det nye; men han vilde ikke selv begynde derpaa. Det skulde vente, til Jens overtog Gaarden, og han kunde godt komme ud og lære mere endnu. Naar Besætningen i Fremtiden skulde spille saa stor en Rolle, var der jo Grund til at skaffe sig særlig Kendskab til Dyrenes Røgt og Pleje. Med Henblik herpaa blev det saa ordnet, at Jens skulde rejse til Falster til Dyr læge og Forpagter Jeppesen Borgbjerg som Landvæsens- og Dyr læge elev. Samtidig rejste Dorthea hen østerpaa for at lære moderne Mejeribrug.

Paa Rejsen til Falster opholdt Jens sig en Tid i København, hvor han boede hos sin tilkommende Svoger, stud. med. Søren Damsgaard. Han var meget glad for dette Ophold og for Samværet med Sørens Studiekammerater, der ogsaa satte Pris paa den unge Landmand. Det erfarede jeg mange Aar senere, da min Huslæge Dr. med. Vilh. Ryder, en Dag fortalte, at han i sin Tid havde

kendt en ualmindelig tiltalende ung Landmand, der hed Jens Hønholt. Han boede hos en Studiekammerat, Søren Damsgaard, der nu er Distriktslæge i Skagen. „Jeg var jo Københavner“, fortsatte Doktoren, „og jeg var helt duperet af den unge Landmand, der foruden sine medfødte Egenskaber kun havde Højskoleuddannelse. De er jo derovre fra og hedder ogsaa Hønholt, kender De ham ikke? Jeg ved, at han blev gift med Damsgaards Søster. De havde en Gaard, hvor en Kollega til Damsgaard og mig besøgte dem nogle Aar senere“.

Doktoren blev øjensynlig glad overrasket, da jeg kunde fortælle ham, at Jens Hønholt var min Fader, og at jeg godt huskede den fremmede Læges Besøg. Jeg var tre Aar og antog ham for Morbroder Søren, fordi han havde samme Skæg og Lognetter som Morbroder. „Ja, det passer“, udbrød Doktoren. Derefter stillede han mig forskellige Spørgsmaal baade om Distriktslæge Damsgaards Familie og min Fader, bl. a. spurgte han om, hvorfor min Fader ikke var blevet kendt som Politiker. Han maatte være selvskrevet dertil. „Jeg har jævnlig set efter hans Navn paa Kandidatlistor, og det har undret mig, at jeg ikke fandt ham“, sluttede Doktoren.

Det sidste besvarede jeg med at fortælle, at min Fader havde mange forskellige Tillidshverv, og han var selvfølgelig ogsaa politisk interesseret; men han havde ved en bestemt Lejlighed udtalt, at efter hans Opfattelse var Politik i flere Henseender blevet en snavset Bestilling. Det var nok Grunden til, at han ikke vilde lade sig opstille. Hertil nikkede Doktoren og sagde: „Det ligner ham, og jeg er igen en Gang enig med ham“.

Efter dette Sidespring vender vi saa tilbage til Opholdet hos Dyrslæge Jeppesen (Borghjærg) paa Falster. Han var en meget dygtig Mand. Der var to Drengene i Hjemmet. Den yngste blev den senere socialdemokratiske Minister Jeppesen Borghjærg, og den ældste blev ogsaa landskendt som Mavespecialisten, Dr. med. Jeppesen Borghjærg. Desuden var der en 6—7 Landvæsens- og Dyrslægeelever. Der var meget at lære. Gaarden var et Mønsterbrug, og med Hensyn til Dyrslægearbejdet fik Eleverne en udmærket Undervisning i Husdyrenes Anatomi og Behandlingen af Dyrenes Sygdomme. Særlig det sidste havde min Faders Interesse. Det var jo ogsaa den væsentligste Grund til, at han var kommet der. Nogle af hans Sygdomsbeskrivelser og Opskrifter til Sygdommens Behand-

ling findes endnu. Det blev ham derfor ogsaa en dobbelt Sorg, da han gaaenske uventet fik Brev om straks at komme hjem. Bedstemoder Jette havde faaet en Rørelse (Apoplektisk Anfald), og det var usikkert, om hun kunde overleve det. — Der blev ingen Tid til Besøg i København paa den Hjemrejse.

I Pederstrup var der Sorg og Bestyrtelse. Jette levede; men hun var helt lammet og kunde ikke tale. Det var kommet en Eftermiddag, da hun stod og lavede Kaffe. Pludselig tabte hun Bevidstheden og sank sammen paa Køkkengulvet. Der fandt den ene af Pigerne hende. Nu laa hun i Sengen, og alt gik egentlig paa bedste Beskup. Anders Hønholt var ikke meget værd under disse Omstændigheder, og Bedriften skulde jo passes. Der var saaledes nok for Jens at foretage sig baade med Hensyn til Gaardens Drift og Tilsynet med Møllen. De gifte Døtre kom efter Tur hjem og ordnede Indendørsarbejdet.

Efter 14 Dages Forløb begyndte Jettes Lammelse at fortage sig, og hun kunde sige nogle Smaaord; men der gik Maaneder, før hun kom saa vidt at hun kunde sidde paa en Stol eller prøve paa ved Hjælp af to Stokke at gaa nogle Skridt. Helt kom hun sig aldrig, dog gik der hened syv Aar før hun døde efter et nyt Anfald.

Under de nye Forhold vilde Anders Hønholt og Jette gerne af med Gaarden; men det lod sig ikke gøre uden videre. Der skulde bygges Aftægtshus, og der skulde gøres Deling mellem Børnene, hvis Arveparter ikke var endelig fastlagt. Alligevel blev det bestemt, at Dorthea og Jens skulde giftes og overtage Gaarden, foreløbig dog kun i Forpagtning, Aftægtshuset kunde først bygges næste Sommer, og nogen Deling mellem Børnene kunde ikke foretages før Huset var færdigt, da det sammen med Gaarden skulde indgaa i Jenses Arvepart.

De Gamle skulde altsaa blive boende i Gaarden som hidtil, og de unge skulde have Mellemstuen til Soveværelse. Her var der stor Alkoveplads med en mægtig Dobbeltseng.

Den 28. Oktober stod Bryllupet i Vinderslev Skole. Vielsen fandt naturligvis Sted i Kirken; men det havde ellers sine Vanskeligheder at komme fra Skolen op i Kirken. Natten til den 28. havde det nemlig sat i med et forrygende Vintervejr med Storm og stort Snefald, og det holdt sig hele Formiddagen. Kogekonen og Skafferne gik og drillede Dorthea med Bemærkninger om, at der blev saa-

mænd intet Bryllup i Dag, for hverken Brudgommen eller Præsten kunde da komme frem i det Vejr. Det kom de nu alligevel; men der maatte bydes til Snekastning, og Vogntoget fra Pederstrup var ledsaget af otte Snekastere, da det ankom. Ogsaa Præsten blev hjulpet frem, og Brylluppet blev holdt, saa Jens fik sin Dorthea med hjem om Aftenen. De unge var lykkelige; men det var selvfølgelig et stort Skaar i deres Glæde, at Jette ikke kunde være med.

Efter de højtidelige og festlige Bryllupsdage kom Livets Hverdage. De to unge var lykkelige i deres indbyrdes Kærlighed, og de gik til deres forskellige vanskelige Opgaver med redebøn Villie og en næsten ufattelig Energi. Det var dem herunder en værdifuld Hjælp, at de to gamle lod dem raade og regere uden at blande sig i deres Dispositioner; men alligevel gjorde det ikke Arbejdet lettere for de unge, at de havde de gamle saa nær paa Livet. Jette laa i Sengen en stor Del af Tiden og maatte jævnlig hjælpes. Hun var Føjeligheden og Taalmodigheden selv, og hun vilde med al sin Klogskab og et langt Livs Erfaring saa gerne hjælpe sin Svigerdatter alt det, hun kunde. Hun gav mange gode Raad og saa med Glæde de unges Lykke, og det var hende en Tilfredsstillelse at se deres Flid og Dytighed; men det har maaske dog ikke altid været lige let for hende at følge med i alt det nye, som de unge var enige om at føre igennem baade inde og ude.

Anders Hønholt var stolt af de unge, ogsaa af deres mange Forbedringer; men han ankede undertiden over, at Jens ikke altid førte Arbejdet med den samme pyntelige militære Præcision, som havde været Skik i Gaarden i hans Tid. Den tog imidlertid ekstra Tid, og den havde Jens ikke noget tilovers af.

Mælkestuen blev indrettet som et helt lille Mejeri med Cementgulv, Kølebassiner, Borde og Hylder. Der blev anskaffet smalle Mælkekølere, stort Æltetrug og en ny Kerne med roterende Vinger i Stedet for Stampekernen. Det kostede lidt, men Pengene kom rigeligt igen, for her kunde Dorthea fremstille første Klasses Smør og Ost. Gaardens Smørbøtter var grønmalede og havde paa Laaget indbrændt Navnet „Hønholtsminde“, og Smørret blev solgt til Toppris i Klasse med det fineste Herregaardssmør.

Ogsaa Jens havde travlt. Besætningen skulde forbedres, Marken opmaales og inddeles i syv Indtægter af passende Areal efter Jor-

dens Godhed, saa Vekseldriften kunde blive indført. Der skulde tyndes ud og plantes i Skoven, og Moserne skulde udnyttes. Engene skulde udgrøftes og Vandingsystemet anlægges. Det kunde naturligvis ikke gøres paa een Gang; men i Virkeligheden var det alligevel mere end nok for en Mand, hvis det ikke skulde trække alt for længe ud, og dog var der mere endnu. Det var Møllen. Her blev ganske vist holdt en Møllersvend; men det var for lidt om Vinteren, naar der var nok at bestille, og Vinden var god. Saa tog Jens Aften- og Nattevagten i Tur med Møllersvenden. Dertil kom endvidere Indkøb af Materialer og Kørsel til Aftægtshuset. Det blev jævnlige til 16 Timers Arbejde i Døgnet, undertiden mere.

Man vil maaske spørge, hvorfor der ikke blev holdt mere Hjælp. Svaret herpaa er: Det var der ikke Raad til. Tiderne var som allerede nævnt langt fra gode, saa Indtægterne havde været meget smaa i en Del Aar. Anders Hønholt og Jette havde nok lidt Kapital fra de gode Tider; men den og Dortheas Medgift vilde langt fra forslaa til Aftægtshuset og Udbetalingen til de gifte Søstre. Det vilde blive nødvendigt at stifte et Kreditforeningslaan, og det gjaldt naturligvis om, at det blev saa lille som muligt. Tiderne var i Virkeligheden ikke til Forrentning af Gæld.

I Løbet af 1881 blev Aftægtshuset færdigt. Delingen mellem Børnene blev foretaget. Kreditforeningslaanet stiftet, og Jens fik Skøde paa Gaarden med tilhørende Aftægtskontrakt og 7000 Kroners Kreditforeningsgæld samt Andel i Møllen. Jette og Anders fik en af Pigerne med sig og flyttede om i Aftægtshuset. Til dette hørte en gammel Frugthave, to Tønder Land Ager og den mindste af de to Engskifter i Mausing Enge. Der var Udhus med Plads til to Køer og den indavlede Sæd og Hø. Jordens Dyrkning, Indhøstning, al Kørsel og Fremstilling og Hjemkørsel af Brændsel til de to Aftægtsfolk paahvilede Gaardens Ejer, saalænge de levede.

De havde saaledes, som Skik og Brug var, sikret sig saa godt det lod sig gøre — og alligevel kan det være en tung Gang at gaa paa Aftægt. Hertil kom desuden hos dem en vis Ængstelse for, om Dorthea og Jens vilde være i Stand til at klare Renterne af Gælden. Folk sagde højt og ugenert, at det kunde de ikke. Det var umuligt. Da Naboen, Jens Revl, en Dag talte med Jens Hønholt og fik bekræftet Gælden paa de 7000 Kr., sagde han lige ud: „Saa kan du

godt smide Træsskoene med det samme, Jens, og løbe din Vej, for det kan du aldrig klare“.

Lignende Udtalelser kom ogsaa de gamle for Øre, og der var egentlig god Grund til Ængstelse, skønt Renterne kun udgjorde ca. 150 Kr. til hver Halvaarstermin. Efter Nutidens Forhold er et saadant Rentebeløb ikke noget at tale om; men den Gang var det mange Penge, og Priserne paa Kvæg og Korn var saa lave som nogensinde. Dertil kom, at hverken Besætningen eller Marken var forbedret noget væsentligt i det Aars Tid, der var gaaet, og med de lave Kornpriser gav Møllen heller ingen Indtægt.

Der blev imidlertid taget fat med god Villie og stor Energi saavel af de unge som af Anders Hønholt. Hvad han kunde faa fra ved sit lille Landbrug fik Jens til Hjælp til Renterne, og i de travle Tider gjorde han altid en Mands Arbejde uden Løn. Han kunde ikke gaa med Le, men han kunne følge et Spand Heste i alt Markarbejde, og under Indkørsel havde han altid den ene Vogn, og den kom ikke bag efter. I Sommertiden stillede han omme i Gaarden hver Morgen Kl. 4 og gav Hestene og Studene første Foder, efter-saa Seletøj og Vogne, og hvad der ellers kunde være at ordne.

Studene holdtes egentlig med Opfedning for Øje; men de blev ogsaa brugt som Trækstude til at køre Hø og Tørv i Land. Visse Steder i Engene og i den ene Mose kunde der nemlig ikke køres med Heste. De sank i, og naar de derover var blevet nervøse, sprængte de gerne Seletøjet. Studene tog det mere roligt, og de var heller ikke saa tunge som Hestene.

Anders Hønholt holdt imidlertid ikke af at køre med Stude. Det gik ham for langsomt. Han havde nu engang størst Interesse for Arbejdet, naar det kunde gaa med passende Fart, og han var de unge en meget stor Hjælp. Men de laa heller ikke selv paa den lade Side, saa Terminerne, trods alle Spaadomme om det modsatte blev klaret, naar Tid var.

Let gik det dog ikke, blandt andet fordi de saa ofte havde Uheld. Det maa en Landmand naturligvis altid være forberedt paa. Jens Hønholt regnede saaledes med at miste et større Dyr af Besætningen hvert Aar; men det slog ikke altid til, og der var flere Gange smitsomme Sygdomme i Besætningen: Stivsyge, Knuderosen og Miltbrand blandt Svinene og Mælkefeber, Kalvekastning og Tuberkulose blandt Køerne. Det var selvfølgelig ikke saaledes, at de

passede Kreturerne daarligt, tværtimod; men Uheld er nu engang Uheld, som selv en nok saa omhyggelig Pleje eller Kendskab til Sygdommenes Behandling og Forebyggelse ikke kan afværge. F. Eks. blev en Ko dræbt paa Marken af Lynet. En kraftig Hest laa en Morgen uden forudgaaende Sygdom død af et Hjerteslag. En Ko døde paa faa Timer af en ondartet Blodforgiftning i Tungen. En Ko forslugte sig og døde, før der kom Hjælp.

Jens Hønholt reddede ellers mange Dyr før at dø af Trommesyge, navnlig for Fremmede. Han var i det hele taget stærkt benyttet som Dyr læge, baade fordi Folk havde Tillid til hans Dygtighed, og vel ogsaa fordi han aldrig tog Betaling for sin Hjælp. Han havde jo ikke nogen Dyr lægeeksamen. Alligevel hændte det flere Gange, at Dyr læge Nielsen i Kjellerup henviste Folk til Jens Hønholt, naar der var Tale om operative Indgreb. „Han har en forbavsende Evne til at faa Sømmesyningen til at holde og gro sammen uden Betændelse,“ sagde Dyr lægen. Det var rigtigt nok, og det havde selvfølgelig sine naturlige Aarsager. Sømmesyningen blev foretaget med opblødte og desinficerede Violinstreng, og han brugte altid rigeligt med Sprit og Karbolvand til Vask af sine Hænder og alt, hvad han brugte af Sakse og Knive, og Saarstedet blev omhyggeligt barberet og desinficeret før og efter Operationen.

Det daglige Arbejde paa Gaarden baade ude og inde var den Gang meget mere omfattende end nu om Dage, og det er maaske ikke af Vejen at høre lidt om det, saa man kan danne sig en Mening om, hvor besværligt det var.

Gaarden havde ca. 30 Tdr. Land under Plov, ca. 10 Tdr. Land Eng foruden Skov og Mose. Det daglige Mandskab var Dorthea og Jens, en Pige, en Karl og en stor Dreng. Der holdtes 3 — 4 Køreheste, en eller to Plage og et eller to Føl og som allerede nævnt et Par Stude. Der var 10 — 14 Malkekøer, 1 Tyr og noget Ungkvæg samt 10 — 14 Faar og et forskelligt Antal Svin, sædvanlig en Orne to Søer og 4 — 8 Polte. Der var rigeligt med Hø og Halm til en saadan Besætning, men for lidt Kerne, hvis ikke Formalingskornet fra Møllen kunde været anvendt. Da det efter faa Aars Forløb hørte op, fordi Møllen blev solgt, maatte der købes en ikke ringe Del af den billige russiske Byg samt Oliekager. Hver eller hveranden Lørdag

maatte der Vogn til Silkeborg efter Kraftfoder. Det fyldte og vejede betydelig mere end det Smør og Ost, der samtidig blev solgt.

Spørger man om, hvorvidt det kunde betale sig at have al denne Ulejlighed, maa Svaret blive, at den øjeblikkelige Fortjeneste som oftest kun var ringe, men det gav altid en stor Mødding, der havde sin Værdi. Det saas hos Naboen, Anders Andersen, der ikke mente, at det kunde betale sig at købe Kraftfoder. Hans Besætning og Avl blev i Løbet af nogle Aar saa ringe, at han maatte bytte Gaarden bort for en mindre Ejendom. Han havde selvfølgelig Ret i, at det at købe Kraftfoder gav større dagligt Arbejde, men dertil kom, at han blev Enkemand, saa han havde ingen Kone til at behandle Mælken.

Mælkens Behandling var nemlig et stort Arbejde, der egentlig kun var begyndt med Malkningen Morgen, Middag og Aften. Mælken skulde derefter afkøles og skummes, Fløden kernes og Smørret æltes, hvorefter en Del af Skummetmælken skulde løbes og laves til Ost, og det var kun en forholdsvis ringe Del af, hvad en Landhusmoder havde at tage sig af i de Dage. Gaardens Mandskab skulde tre Gange daglig have varm Mad foruden Formiddags- og Eftermiddagsmellemad. Hus og Børn skulde passes, Arbejdstøjet efterses og Strømperne stoppes. Hver 14 Dag skulde der vaskes, brygges og bages. Om Efteraaret blev der slagtet et stort Svin og 7 — 8 Faar. Flæsk og Kød skulde saltes, røges og speges, saa det kunde holde sig og være rede til Brug helt til næste Efteraar. Det var baade Tab og stor Skam, hvis noget blev harskt eller paa anden Maade mislykkedes. Om Vinteren skulde den avlede Faareuld kartes, spindes og tvindes. Strømper, Uldtrøjer og andet Undertøj strikkes og Resten af Garnet skulde sendes til Væveren. Naar Hørrer var behandlet af Mandfolkene, skulde den ogsaa spindes og til Væver.

Som Medhjælp til alt dette og til Deltagelse i Markarbejdet i Slet og Høst havde Dorthea kun en Pige, Marie Henriksen. Hun var kun 16 Aar, da hun kom. Men hun var dygtig og befandt sig godt hos Dorthea, saa hun blev i Gaarden i 8 Aar, hvorefter hun fik Uddannelse som Diakonisse. Hun blev altid siden betragtet som hørende til Familien.

Mange Nutidsmennesker vil sikkert synes, at det her anførte Indendørsarbejde var mere end rigeligt for Dorthea og hendes Pi-

ge, ja, at de maatte have megen Hjælp for at kunne klare sig; men det havde de ikke. De maatte derimod deltage i Udendørsarbejde, om Foraaret med Tørvene i Mosen og om Sommeren i Slet og Høst, og det var ikke engang imellem, men dagstøt, saa længe Arbejdet varede, og Vejret var dertil. Hertil kom endvidere i Løbet af et Par Aar ogsaa Arbejdet i Roerne.

I Virkeligheden var Gaardens Mandskab — ogsaa udendørs — ganske utilstrækkelig, og der holdtes da ogsaa Daglejer det meste af Tiden baade Sommer og Vinter, og i de travleste Tider holdtes ogsaa Koner og Piger omme fra Byen til Hjælp i Eng og Mark. Man havde jo ingen Maskiner, saa forefaldende Arbejde maatte udføres med Haandkraft, og det tog sin Tid. Om 8-Timers Arbejdsdag eller normal Arbejdstid kunde der ikke være Tale. Arbejdsdagen blev ofte 10 Timer, undertiden mere, og Arbejdstiden kunde falde meget forskellig. En dygtig Karl kunde slaa eller høste en Tønde Land om Dagen; men Tiden dertil faldt i høj Grad forskellig. At slaa Græs gik lettest, saalænge det var vaadt af Duggen. Derfor begyndte man med det Kl. 4 om Morgenen. At høste kunde derimod først begynde, naar Kornet var tørt, og det kunde trække ud, undertiden til hen imod Middag.

Det var Kvindernes Arbejde at sprede Græsset i Skaarene, „slaa ud“, og siden at vende det, „Hverre det“, og til Slut rive det sammen i „Rallinger“, naar Høet var tørt nok til at stakke. Under Høstarbejdet skulde Kvinderne „binde op“ efter hver sin Høstkarl, og de skulde siden rive Stubmarkerne med Haandrive. Ved Indkørsel var de naturligtvis ogsaa med, men her kunde deres Arbejde veksle.

En Høstdag i 1886 kunde have følgende Forløb: Høstarbejde begyndte den Dag ved 9-Tiden. Hele Gaardens Mandskab var i Marken. Forrest gik Jens og Dorthea med første Skaar, derefter fulgte Karlen og Pigen og til Slut kom Daglejeren med en Kone fra Byen som Optager. Drengen passede Kreaturerne og de tre Børn, der ogsaa var med i Marken, den mindste i Barnevogn. Det var højt og varmt Vejr, og Arbejdet gik rask fra Haanden, indtil Kl. 11½, saa kom Drengen forbi med Køerne, og Høstfolkene gik hjem til Middag, Dorthea med Barnevogn og Pigen med de to største Børn, en ved hver Haand. Saa snart de naaede hjem, gik Dorthea ind for at faa Middagsmaden færdig, og Pigen gik over i Kostalden for at

malke. Karlfolkene sleb imens Leerne og eftersaa Kratter og River. Der var ofte noget at rette. Drengen fodrede Svinene og gav Kalvene Mælk.

Kl. godt 12 kaldte Dorthea ind til Middagsmad. Første Ret var Byggrynsgrød, kogt i Mælk. Den havde staaet i Høkasse og serveredes nu i to Fade, en til Karlfolkene og en til Kvinderne og Børnene. I hvert Grødfad var der et stort Smørhul, og paa Bordet ved Siden af stod en Kande med Sødme og en anden med Øl samt Kopper, saa hver kunde skænke og drikke efter Behag. Anden Ret var Æg-og-Flæsk med skaaret Brød til. Der blev spist og drukket med god Appetit. Hen ad Kl. 13 var de færdige med at spise, og saa var der Middagssøvn til hen ad Kl. 14.

Dorthea og Pigen fik dog ingen Middagssøvn. De skulde smøre Eftermiddagsmellemmad, pakke den og hælde Øl paa Flasker, og saa skulde der laves Kaffe. Et Kvarter i 14 blev der kaldt ind til Kaffen, og Kl. 14 pc. strøg Anders Hønholt igennem Gaarden paa Vej ned i Marken for at sætte Negene i Hobe. Høstfolkene var dog ogsaa færdige, og saa drog de af allesammen undtagen Drengen, der fik Besked om ikke at sætte Køerne ud før Kl. 15, ellers vilde de „bejs“.

Eftermiddagsmellemmaden spistes Kl. 16½, saa fortsatte Høstarbejdet til hen ad Kl. 20. Kvinderne gik nu hjem til Indendørsarbejdet, og Mandfolkene hjalp Anders Hønholt færdig med at sætte sammen og tælle det høstede Stykke op.

Kl. 20½ var det Aftensmad, kogt Sødme med Bygggrød og derefter Smørrebrød med Ost, Knapost, Spegepølse eller speget Faarelaar som Paalæg. Næste Dag fik et lignende Forløb, blot med den Forskel at Arbejdet da foregik ved Aftægts huset og paa Baktoften.

Nu om Dage gøres det samme Høstarbejde ved Hjælp af Maskiner paa meget kortere Tid og med meget mindre Mandskab; men det tog en Snes Aar eller mere at naa saa langt.

Paa et helt nyt Omraade var Arbejdet endnu mere besværligt. Det var med Hensyn til Rodfrugt dyrkingen. Efter den nye Inddeling af Marken, hvor ogsaa Hel-Brak var afskaffet, skulde der nødvendigvis hvert Aar dyrkes en Indtægt med Rodfrugt, dels for at Ukrudtet kunde holdes nede, og dels for at man tillige kunde faa et bedre Foder til Malkekøerne og Svinene. I de første Aar dyrke-

des saaledes 1 Td. Land med Kartoffler og to Tdr. Land med Turnips eller Kaalrabi.

Kartoflerne gik det forholdsvis let med. De kunde lægges efter Ploven, og den kunde ogsaa rense og hyppe dem, til Kartoffelplanterne selv kunde tage Kampen op med Ukrudtet. Værst var det naturligvis med Optagningen om Efteraaret. Den krævede større Mandskab og kunde undertiden være en baade vaad og kold Omgang.

Med Roerne var det imidlertid langt værre, fordi man til dem hverken havde Saamaskine, Radrenser eller Roehakker. Nutidsmennesker vil maaske mene, at uden disse Hjælperedskaber var Roedyrkning af nogen Udstrækning en Umulighed; men saadan tog man det ikke den Gang. Man saaede, lugede og udtyndede med Hænderne.

Først kammede man en Ager op med Ploven. Saa blev der „stempet“ Huller i Toppen af Kammen med en „Stemper“. Hullerne havde en indbyrdes Afstand paa ca. 15 cm og var et Par cm dybe. Derefter blev Frøene saaet. De kom i en Flaske, der blev lukket med et Stykke Skind eller Svineblære, hvori der var prikket tre Huller af passende Størrelse. Naar Flaskehalen holdtes hen over et Hul i Kammen, og Flasken fik et let Slag paa Bunden, faldt der en tre fire Frø ned i Hullet. Det tog sin Tid at faa en Ager tilsaaet paa den Maade. Til Slut blev Kammene klappet efter med en Skovl, saa Hullerne skred sammen og dækkede Frøene.

Efter faa Dages Forløb kunde man saa den næste Ager. Det gik ikke an, at for store Stykker blev tjenlige til Lugning og Udtynding paa samme Tid, for saa kunde man ikke overkomme det. Udtyndingen tog nemlig megen Tid, og skulde man naa at blive færdig dermed i rette Tid maatte der foruden hele Gaardens Mandskab ogsaa holdes fremmed Hjælp. Hver havde en Række og saa krøb man frem, alt imens Fingrene havde travlt med at tynde ud og rykke Ukrudt op. Hvis Roerne blev for store, og det af den Grund hastede, var der undertiden 8—10 Mand ved Siden af hinanden.

En saadan Form for Roedyrkning var dog uholdbar i Længden, og det varede da ogsaa kun et Par Aar, før man havde baade Saamaskine, Radrenser og Roehakker. Den første Radrenser var konstrueret og udført af Smeden i Pederstrup, P. Chr. Pedersen. Saa-

maskinen var fra N. Sennels, Hobro. Den blev lejet ud for 10 Øre i Timen.

Paa lignende Vis gik det efterhaanden med Dyrkningen af andre Afgrøder, ogsaa her indførtes efterhaanden Maskiner, væsentligst for at spare Tid. Arbejdskraft kunde nemlig nok skaffes, og den var ikke dyr. Omkring 1890 fik en voksen Karl 125 Kr. i Aarsløn, en konfirmeret Dreng og en voksen Pige hver 80 Kr. og saa naturligvis Ophold og Vask. En mandlig Daglejer fik om Vinteren 50 Øre om Dagen og Kosten, om Sommeren fik han 2 Kr., Kvinder 1,25 Kr.

Sammenlignet med Nutidens Lønninger, hvor en voksen Karl faar mellem 3—4000 Kroner i Aarsløn, en Pige 2000 Kr. eller mere foruden Ophold og Vask, var det jo en meget lav Betaling. Naar man alligevel efterhaanden gik over til Anvendelsen af Maskiner, var det, som allerede nævnt, væsentligst for at spare Tid. Navnlig i Høsten var det af stor Betydning, at man kunde faa Kornet høstet, naar det var tjenligt dertil, saa det ikke skulde staa og blæse af. En Høstmaskine kunde jo paa een Time høste lige saa meget som en almindelig Gaards Mandskab paa en hel Dag.

Overgangen til Brug af Maskiner strakte sig naturligvis over en længere Aarrække. Anskaffelsesordenen var som Regel: Ringtromle, Hesterive; Tærskemaskine med Hestegang, Slaamaskine, Høstmaskine og Dobbeltplow. Det var en forholdsvis bekostelig Historie, Markmaskinerne var da ogsaa to Gaarde som oftest fælles om. Høstmaskinen var der endog fire om, skønt det kun var en Aflæggermaskine. Fællesskabet varede dog kun i faa Aar. Senere fik man Radsaamaskine og Selvbinder og Tærskemaskinen afløstes mange Steder af motordrevet Tærskværk med Rense- og Rysteanlæg. Ligeledes anskaffede mange sig motordrevet Gruttekværn, saa man var fri for at køre til Mølle.

Denne betydelige mekanisering indenfor Landbruget er i de senere Aar blevet yderligere fremskyndet ved Mangelen paa Arbejdskraft og de høje Folkelønninger; men den har under hele Udviklingen været en Nødvendighed.

Som det fremgaar af det foregaaende, kunde ingen i Længden holde til Landbrugsarbejdet, som det formede sig i Begyndelsen af Firserne. Der maatte en Aflastning til. Den kom ogsaa ved

Hjælp af Maskinerne; men for adskillige kom den vistnok for sent, man blev slidt op før Tiden i disse Aar. Det gælder ogsaa i nogen Grad Jens Hønholt og Dorthea, hvis Helbred var daarligt fra de var midt i Trediveerne, skønt de fulgte godt nok med i Udviklingen og ogsaa paa anden Maade søgte at frigøre sig.

Møllen blev saaledes solgt. Det betød en Mand mindre i Kost og navnlig var det en Lettelse for Jens at være fri for Aften- og Natarbejdet paa Møllen, hvor Melstøvet forværrede hans Astma. — Man holdt op med at avle Hør, og Uldens Behandling blev overladt til Fabrikant Hammer i Silkeborg, saa man fra Fabrikken modtog Strikkegarn og færdigt Klæde. Endvidere blev Gaardens selvstændige Mejeribrug nedlagt efter nogle Aars Forløb. Der var oprettet Andelsmejeri i Sinding, og hertil sendte man Mælken, indtil Vinderslev Sogn i 1886 fik sit eget Andelsmejeri med Mads Vestergaard som Bestyrer. Han var en Gaardmandssøn fra Fly, havde været i England og var meget dygtig baade som Mejeribestyrer og Landmand. Efter at han var blevet gift med Kirstine Damsgaard fra Vinderslev og saaledes Svoger til Jens Hønholt i Pederstrup, købte han Nabogaarden her og fik den i Løbet af nogle Aar drevet op til Mønsterbrug, som han siden solgte til Anton Hønholt, der var gift med Else Overgaard fra Elkjærgaard. Da han og Else siden skulde overtage hendes Fødegaard, solgte Anton Gaarden i Pederstrup til sin Svoger, Knud Peter Knudsen, Lysdal, Gaarden var da flyttet ned paa Marken ved Vinderslevvejen. Den gamle Gaard oppe i Byen blev solgt til Marius Hønholt sammen med det øverste af Marken, og han etablerede en Købmandsforretning her.

I økonomisk Henseende viste Aarene fra Midten af Firserne nogen Fremgang. Priserne varierede nok noget, og der var Perioder, hvor f. Eks. et Slattesvin paa 100 kg kun kostede 30—33 Kr. Det var ret nøjagtigt, hvad Opfedningen kostede, saa Gødningen alene maatte være Betaling for Røgt og Pasning; men Tab gav det altsaa ikke. Fremgangen fortsattes jævnt indtil første Verdenskrig, der bragte ret betydelig økonomisk Udbytte for Landbruget. Senere fulgte Krisen først i Trediveerne, men den oplevede Jens og Dorthea ikke. Jens døde 1914, Dorthea 1926. Hun oplevede, at Kreditforeningslaanet blev indbetalt. Det var en stor Tilfredsstil-

lelse, selv om Renter og Afdrag efterhaanden var blevet meget mindre generende end i de første Aar.

I øvrigt var Tiden fra 1880 til 1900 præget af rigt aandeligt Liv og en rivende Udvikling paa næsten alle Omraader. I Firserne byggedes der ikke blot Mejeri og Forsamlingshuse i Vinderslev Sogn. Der stiftedes ogsaa en lang Række Foreninger, der alle virkede kraftigt for deres Formaal. Man havde Kvægavls-, Hesteavls-, Hesteforsikrings-, Landbo-, Plantnings- og Biavlerforening, endvidere Afholds-, Foredrags-, Skytte- og Gymnastik-, Brugsforening og Indkøbsforening for Foderstoffer. Der oprettedes ogsaa en Sparekasse for Vinderslev Sogn.

Jens Hønholt og Dorthea var med i alt dette, og Planerne til meget af det blev lagt i deres Dagligstue. Det var saaledes Hans Jensen (Murer), Søn af Knud Henrik Jensen (Krathus), der planlagde Mejeriet og Mausing-Pederstrup Forsamlingshus. Det sidste skyldtes egentlig Johanne Bjørn. Hun var Fynbo, hørte til den grundtvigske Kreds og kom jævnligt hos Jens og Dorthea. Da Vinderslev Forsamlingshus skulde bygges, kom hun en Aften til dem og foreslog, at man skulde finde en anden Plads til det Forsamlingshus. Det var alt for nær ved Kroen, man vilde bygge det. Jens var enig med hende, men mente ikke, Byggeplanerne lod sig ændre. Kromanden havde foræret Byggegrunden, sikkert i den bedste Mening. Han lagde jo ikke synderlig Vægt paa Krovirksomheden, og i Vinderslev var man enige om at modtage hans Tilbud.

„Saa synes jeg, vi skal faa bygget et Forsamlingshus til i Sognet“, sagde Johanne paa sit syngende Fynsk. „I maa ikke tro, at jeg er bange for, mine Drenges skal gaa paa Kroen og drikke sig fulde; men det er der sagtens andre, som vil gøre, og derfor vil jeg ikke have mine Drenges med til Fester i Vinderslev Forsamlingshus“. Hendes „Drenges“ var Jens-, Hans- og Niels Bjørn, i flere Aar Gl. Skanderborg Amts bedste Gymnaster. Det viste sig snart, at mange var enige med Johanne, og saa blev der bygget Forsamlingshus i Dalen mellem Mausing og Pederstrup. — I kulturel Henseende har netop dette Forsamlingshus faaet stor Betydning for hele Eggen. Her opbevares ogsaa Skytte- og Gymnastikforeningens gamle Fane, hvis Stang er helt dækket af Sølvplader, som Kredsen Ungdom i Aarenes Løb har tilkæmpet sig. Det har krævet megen Øvelse og Udfoldelse af vedholdende Energi og Villie; men det har

ogsaa bidraget til at skabe en rank karakter- og villiefast Ungdom, som den findes paa Egnen.

Jens og Dorthea havde selv seks Børn, som de skabte et ideelt Hjem for, baade i selve Hjemmet og i Omgang med andre unge, dels indenfor den store Familie og dels i den Kreds, der kom i Forsamlingshuset. Det var dem en stor Sorg, da de mistede en voksen Søn, som døde af Tyfus.

Der havde med Mellemrum været mindre Tyfusepidemier i Pederstrup, hvor saa Smitten kom fra. Brøndforholdene var maaske ikke de bedste. Saa blev der anlagt et Vandværk, og siden viste denne Sygdom sig ikke; men der kunde være Sygdomme nok foruden. Jens led som allerede nævnt meget af Astma, og Dorthea svækkedes af flere alvorlige Sygdomme som Barselseber, Aarebetændelse og Tyfus. Sine sidste fem Aar tilbratge hun i Sengen. Ogsaa Børnenes Helbred lod undertiden en Del tilbage at ønske.

Sygdom kan jo imidlertid være en Prøvelse fra Gud, og de havde den Tro, at han ikke giver Mennesker mere deraf, end de kan bære, saa man maatte derfor ikke give op eller i Utilfredshed tabe Modet. Skulde der sættes et Motto over Livet, som de og deres Højskolekammerater tog det, kunde det passende være Grundtvigs smukke Sang:

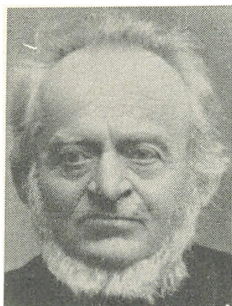
Et jævnt og muntert, virksomt Liv paa jord
som det jeg vilde ej med Kongers bytte,
opklaret Gang i ædle Fædres Spor,
med lige Værdighed i Borg og Hytte,
med Øjet, som det skabtes, himmelvendt,
lysvaagent for alt skønt og stort her nedent,
men med de dybe Længsler velbekendt,
kun fyldestgjort af Glans fra Evigheden.

Ved Afslutningen af disse Optegnelser vil jeg gerne anføre, at mit Formaal med dem kun har været at give et kort Rids af min Hjemegn og de Forhold, som den midtjydske Befolkning har levet under i de sidste halvandet Hundrede Aar. Det fortalte er ganske vist i væsentlig Grad samlet om Personer i min Slægt, men ikke anderledes, end det lige saa godt kunde angaa andre af Slægten eller andre af Egnens Befolkning, naturligvis med enkelte, men uvæsentlige Ændringer.

Slægtstavler.

CARL SELMER NIELSEN,
Gaardejer, Mausing,, født d. 25/4 1838 i Lemming Nygaard, død
d. 6/7 1911 i Mausing. G. m.

MAREN BODDER,
født i Pederstrup d. 1/6 1848, død i Mausing d. 4/1 1927.

B Ø R N :

- I. *Sine Selmer Nielsen*, f. i Mausing 8/2 1868, d. 14/1 1898. G. m. Landmand *Jens Bach*, Sønder Vinge, død. 1 Barn:
Agnes Bach, f. i Sdr.Vinge 8/5 1897. G. m. Niels Kr. Jensen, Gedsted v. Aalestrup. 2 Børn:
Ernst, f. 1926. Jenny, f. 1933.
- II. *Andrette Selmer Nielsen*, f. i Mausing 1/5 1871, d. 1946. G. m. 1/5 1897 m. Mejeribestyrer *Fr. Mogensen*, Thorning, f. i Grunfør 24/1 1897. 4 Børn:
 1. Karl Mogensen, Cdr. i Pederstrup, f. i Thorning 20/3 1898. G. m. Marie Hønholt, Pederstrup, f. 10/3 1900. 2 Børn:
Else Mogensen, f. i Pederstrup 19/10 1920. G. m. Gunnar Isager Nielsen, f. i Frederiksdal 11/10 1921. 2 Børn:
Karl Jørgen Selmer Isager Nielsen, f. 15/3 1946.
Ole Selmer Isager Nielsen, f. 3/10 1948.
Gudrun Mogensen, f. i Pederstrup 15/9 1924. G. m. Mejerist Laurits Isager Nielsen, Silkeborg, f. i Frederiksdal 7/1 1923.
 2. Sigrid Mogensen, f. i Thorning 12/7 1900. G. m. Bilhdl. Vilhelm Thomsen, Viborg, f. i Kjærsholm 6/1 1900.
 3. Halvor Mogensen, Mejeribest. i Thorning fra 1943, f. 16/10 1901. G. m. Gerda Møller, f. i Gammelby 18/1 1904, fhv. Lærerinde i Hvam. 1 Barn:
Agnethe Mogensen, f. 15/11 1935.
 4. Frede Mogensen, Portør i Silkeborg, f. i Thorning 15/9 1904. G. m. Inge Elmegaard Kristensen, f. i Gl. Revl 13/6 1912, Lærerinde i Thorning.

- III. *Marie Kathrine Selmer Nielsen*, f. i Mausing 6/12 1873, d. 1913. G. m. Gdr. *Hans Bjørn, Vinderslev*, f. i Mausing. Ingen Børn.
- IV. *Niels Selmer Nielsen*, fhv. Gdr. i Mausing, f. 22/3 1880, d. i Silkeb 4/7 1945. G. m. *Hedevig Pedersen*, f. 17/12 1890 i Lund v. Hørning. 1 Barn:
Karl Selmer, f. i Mausing 1/11 1923, Boghandler i Næstved.
- V. *Kirstine Selmer Nielsen*, f. Mausing 28/7 1882, d. ?. G. m. Gdr. *Anders Andersen*, Vium. 3 Børn:
Karl, f. 14/7 1917, ugift, Landmand. Marry, f. 6/8 1916, ugift, Lærerinde. Emil, f. 4/2 1919, ugift, Lærer i Hobro.
- VI. *Anna Selmer Nielsen*, f. i Mausing 15/11 1884, d. 1943. G. m. *Peder Kjærgaard*, Gdr. i Sdr. Vinge, f. 27/9 1881. 6 Børn:
1. *Kirstine Kjærgaard*, f. 22/4 1913. G. m. Gdr. *Poul Mølgaard*, Mausing Søndergaard, f. 10/9 1911 i Pederstrup. 2 Børn:
Jens Mølgaard, f. 16/1 1944. Hanne Selmer Mølgaard, f. 24/8 1948.
2. *Gerda Kjærgaard*, f. 5/8 1914. G. m. Landmand *Thorvald Laursen*, Vistrup v. Ulstrup, f. 2/5 1908. 3 Børn:
Jens, f. 12/9 1942. Karl, f. 29/5 1947. Ingelise, f. 14/12 1948.
3. *Kristian Kjærgaard*, f. 25/10 1916, Maskinsmed i Randers. G. m. *Edel Kousted*, f. i Hjorthede. Ingen Børn.
4. *Helga Kjærgaard*, f. 2/1 1917. G. m. Landmand *Holger Frank*, Hjorthede, f. 25/1 1915. 2 Børn:
Tove Kjærgaard Frank, f. 11/1 1940. *Anna Kjærgaard Frank*, f. 5/10 1943.
5. *Karla Kjærgaard*, f. 8/5 1921. G. m. Vognmand *Martin Huus*, Lee, f. 20/1 1910. 1 Barn:
Margit, f. 12/6 1948.
6. *Rigmor Kjærgaard*, f. 27/2 1929, ugift, Husassistent i Ulstrup.
- VII. *Marie Selmer Nielsen*, f. 2/3 1887. G. m. Sparekassedirektør *Laurits Krogh*, Vildbjerg, død. 4 Børn:
1. *Karl Selmer Krogh*, ugift Overbetjent i Kbh., f. 20/8 1908.
2. *Holger Selmer Krogh*, Kriminalbetjent i Hjørring. G. m. *Kamma* ?, f. i Kbh. 1 Barn:
Jørgen, f. 1936.
3. *Henning Selmer Krogh*, Lærer i Esbjerg, f. 11/11 1912. G. m. *Hertha Møller*. Ingen Børn.
4. *Gunnar Selmer Krogh*, stud. jur. i Kbh., f. 13/6 1924.
- VIII. *Mathilde Selmer Nielsen*, f. i Mausing 15/4 1889. G. m. Gdr. *Anders Bomholt*, Mausing, f. i Kjellerup 10/4 1885. 2 Børn:
1. *Laurits Bomholt*, ugift, Landmand i Mausing, f. 11/8 1919.
2. *Inger Bomholt*, f. i Mausing 4/6 1927. G. m. *Aage Laier*, Thorning, f. 26/10 1924. 1 Barn:
Aase Bomholt Laier, f. 26/8 1949.

LAURITS JENSEN,
 Gaardejer, Sognefoged i Mausing, f. 27/9 1848, d. 5/11 1931. G. m..
KRISTINE BODDER,
 f. i Pederstrup 17/3 1850, d. 4/9 1933.

B Ø R N :

I. *Kirsten Marie Jensen*, f. 12/9 1874 i Mausing, d. 8/8 1938 i Tandskov. G. m. *Niels Bach Rasmussen*, Gdr. i Tandskov, f. 20/6 1873, d. 28/1 1939. 3 Børn:

1. *Maria Bach*, f. 20/5 1899. G. m. *Kristian Nielsen*, Brokhuse i Vinderslev. Arbmd. i Gullev. 6 Børn:

Else Bach Nielsen, f. 14/7 1928, ugift, Damefrisør. *Niels Bach Nielsen*, f. 1/12 1930, ugift, Slagter. *Lis Bach Nielsen*, f. 28/5 1933, ugift, Gartnerelev. *Ruth Bach Nielsen*, f. 2/10 1934. *Erna Bach Nielsen*, f. 25/7 1936. *Inga Bach Nielsen*, f. 17/8 1942.

2. *Jakob Rasmussen Bach*, Gdr. i Tandskov, f. 16/9 1904. G. m. *Anna Søndergaard*, f. 13/2 1910 i Nisset. 1 Barn:

Børge Bach, f. 27/10 1942.

3. *Margrethe Rasmussen Bach*, f. 28/3 1910. G. m. *Alesander Johansen*, Cigarhandler i Vejle, f. 18/3 1900. 1 Barn:

Jørn Johansen, f. 25/6 1937.

II. *Jens Jensen*, f. 13/12 1875 i Mausing, d. 1880.

III. *Andrette Jensen*, f. 12/4, d. 1880.

IV. *Jens Christian Jensen*, Maskiningeniør i Kbh., f. 13/3 1880, d. 24/1 1944. G. m. *Laura Gregersen*, f. i Torsager 1/2 1879.

6 Børn:

Esther Margrethe, f. 29/10 1908. *Alma Kristine*, f. 1/2 1910. *Poul Laurits*, f. 21/6 1911, død. *Viggo Emanuel*, f. 15/9 1912. *Ane Ruth*, f. 24/12 1916. *Inger Elise*, f. 21/5 1923.

V. *Andrette Jensen*, f. 20/2 1882, d. 15/8 1915, ugift.

VI. *Margrethe Jensen*, f. 11/4 1883, d. 11/6 1887.

VII. *Jens Jensen*, Gdr. i Sahl v. Bjerringbro til 1913, derefter paa Kjellerup Mark, f. 5/6 1884, d. 22/3 1929. G. m. *Marie Niel sen*, f. i Pederstrup, d. 31/8 1886. 4 Børn:

1. *Kirstine Jensen*, Kontorassistent, Kjellerup Sygehus, ugift, f. 29/3 1912 i Sahl.

2. *Jenny Jensen*, f. 19/12 1913. G. m. Gdr. *Johs. Hansen*, Oustrup, f. 28/9 1908. 4 Børn:

Viliam Hansen, f. 13/2 1935. Henry Ejvind Hansen, f. 11/10 1937.

Bent Arnfred Hansen, f. 12/1 1940. Steen Bjarne Hansen, f. 23/5 1944.

3. *Laurits Jensen*, Gdr., Kjellerup Mark, f. 24/4 1916. G. m. *Marie Iversen*, f. paa Mors 1/4 1913. Ingen Børn.

4. *Johannes Jensen*, ugift, Automekaniker i Kjellerup, f. 2/7 1922.

VIII. *Ane Jensen*, f. i Mausing 25/2 1886, ugift.

IX. *Anders Mikael Jensen*, ugift Lærer, f. i Mausing 7/3 1887, d. 30/11 1916.

X. *Kirstine Jensen*, ugift, Oldfrue, KFUM i Kbhv., f. 25/4 1892.

XI. *Niels Peder Jensen*, Gdr. og Sognefgd. i Sorring, f. i Mausing 26/8 93. G. m. *Petra Kirstine Olsen*, f. i Asp 27/1 1890, d. 8/11 1948. 3 Børn:

Inger Jensen, f. 12/3 1928. Anna Jensen, f. 1/12 1930. Levi Hermann Jensen, f. 24/2 1936.

ANDERS SØRENSEN,

Gaardejer, Resdal, Serup Sogn, f. 4/11 1850, d. 28/6 1916. G. m.

ANE BODDER,

f. i Pederstrup d. 2/4 1853, d. 2/4 1923.

B Ø R N :

I. *Kirstine Sørensen*, f. 5/8 1877. G. m. Gdr. *Peder Hønholt*, Pederstrup, f. 4/5 1870 i Hønholt. 1 Barn:

Marie Hønholt, f. 10/3 1900. G. m. *Karl Selmer Mogensen*, Pederstrup (Se Selmer Slægten Side 69).

- II. *Søren Sørensen*, Gdr. i Resdal, f. 3/3 1881. G. m. *Else Kirstine Jensen Stenholt*, f. i Fruerlund d. 26/12 1883. 3 Børn:
1. Aksel Thorvald Sørensen, Kordegn i Kbh., f. 23/12 1907. G. m. Mette Marie Dorkas Børlund, f. 5/9 1913. 2 Børn:
Dorrit Børlund Sørensen, f. 23/1 1945. Lene Børlund Sørensen, f. 16/8 1948.
 2. Anna Johanne Sørensen, f. 17/6 1909. G. m. Gdr. Aage Lundgaard, Resdal, f. i Mausing 6/6 1909. 2 Børn.
Jørgen Lundgaard, f. 3/6 1938. Inger Lundgaard, f. 12/11 1945.
 3. Henny Vagner Sørensen, ugift, Landmand, f. 18/5 1911.
- III. *Jens Sørensen*, Gdr., Sognefoged, Resdal, Serup, f. 16/9 1883. G. m. *Sofie Nørgaard*, f. 9/11 1885. 6 Børn:
1. Anna Ragnhild Sørensen, ugift, Musiklærerinde i Hammel, f. 27/7 1911.
 2. Dagny Lydia Sørensen, ugift, Sygeplejerske, f. 6/12 1913.
 3. Rigmor Elisabeth Sørensen, f. 1/6 1917. G. m. Installatør Johannes Stevad Thisted, f. 13/1 1916. 4 Børn:
Inger Birgitte Thisted, f. 20/4 1941. Eva Thisted, f. 27/12 1943. Karen Thisted, f. 8/5 1945. Hanne Thisted, f. 13/8 1948.
 4. Henning Asger Nørgaard Sørensen, Lærer i Aarhus, f. 14/7 1922. G. m. Lærerinde Dagny Hansen, f. 8/2 1921. Ingen Børn.
 5. Elly Ruth Sørensen, Lærerinde i Kbh., f. 14/7 1922. G. m. Poul Mølgaard Andersen, Bogbinder i Kbh., f. 16/11 1922. 1 Barn:
Lis Mølgaard Andersen, f. 14/3 1949.
 6. Bent Nørgaard Sørensen, Lærer i Kbh., f. 6/7 1927, ugift.
- IV. *Andrette Sørensen*, f. 25/5 1888. G. m. *Chresten Nielsen Kjær*, Silkeborg, f. paa Vinthen Holmegaard d. 12/1 1887, d. i Silkeborg 1947.

JENS ANDERSEN HØNHOLT,
Gaardejer, Pederstrup, f. 8/6 1857, d. 23/1 1914. G. m.
ANE DORTHEA DAMSGAARD,
f. i Romlund 30/9 1856, d. i Pederstrup 15/8 1926.

B Ø R N :

I. *Anders Andersen Hønholt*, f. 17/7 1881 i Pederstrup, Overlærer og Forstander i København, 1909 gift med *Ida Volmer*, f. 16/9 1882 i Silkeborg. Sep. 1926. Skilt 1934 og gift med Enkefru *Margrethe Andersen*, f. Frandsen, f. i Skive 21/12 1896.

Barn i første Ægteskab: *Anders Tage Hønholt*, f. 29/7 1911 i Kbh.

Barn i andet Ægteskab: *Anne-Grethe Hønholt*, f. 29/4 1936 i Kbh.

II. *Andreette Andersen Hønholt*, f. i Pederstrup 1/6 1883, d. 2/11 1944 i Frederiksdal. G. m. *Jens Christian Christensen*, Gaardejer, Frederiksdal, f. 6/4 1883 i Frederiksdal. 3 Børn.

1. *Jens Hønholt Christensen*, Lærer i Kjellerup, f. 26/4 1908. G. m. *Betty Davidsen*, f. i Kragelund 16/9 1909, d. i Kjellerup 2/7 1949

1 Barn:

Kirsten Hønholt Christensen, f. 23/5 1936.

2. *Niels Hønholt Christensen*, Gaardejer i Frederiksdal, f. 14/2 1910. G. m. *Signe Jensen*, f. i Hesselskov 11/2 1921. 1 Barn:

Lis Hønholt Christensen, f. 13/3 1947.

3. *Hans Hønholt Christensen*, Gaardejer, Mausing, f. 19/10 1912. G. m. *Johanne Hansen*, f. i Kragelund 24/11 1920. 2 Børn:

Jette Hønholt Christensen, f. 8/5 1944. *Jens Kristian Christensen*, f. 4/6 1948.

III. *Niels Andersen Hønholt*, f. i Pederstrup 26/10 1885, d. 7/3 1906.

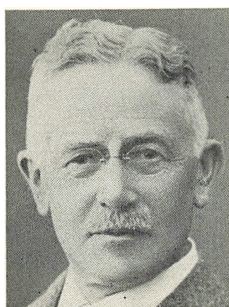
IV. *Aage Andersen Hønholt*, Gaardejer og Sparekassebestyrer, Pederstrup, f. 2/8 1890. G. m. *Elisabeth Friis Jacobsen*, Lærerinde, f. 26/12 1898 i Vejlbj Sogn v. Grenaa. 1 Barn:
Asta Hønholt, f. 18/10 1941.

V. *Mathilde Andersen Hønholt*, f. i Pederstrup 22/3 1896, ugift.

VI. *Agnes Andersen Hønholt*, f. i Pederstrup 17/5 1899. G. m. *Jens Jørgensen*, Gaardejer og Sogneraadformand, Frederiksdal, f. i Mausing Vestergaard 28/3 1899. 2 Børn:
Peder Jørgensen, f. 18/2 1928. Jens Hønholt Jørgensen, f. 18/12 1934.

SØREN DAMSGAARD,

f. i Romlund 30/5 1859, Amtslæge, d. i Roskilde 3/3 1929. G. m. ALEXANDRINE POULINE, f. PETERSEN, født d. 9/8 1864, d. 10/7 1928.

B Ø R N :

I. *Henrik Damsgaard*, f. 16/3 1892, d. 19/10 1902.

II. *Alexis Damsgaard*, f. 27/10 1894, Søkaptajn, Station i Shanghai. G. m. *Dorothy*, født i Kina af engelske Forældre d. 15/10 1898. 3 Børn:

1. Poul Alexis, f. 1919, d. 1921.

2. Bent, f. 28/8 1920, gift med Patricia i 1942. 1 Barn:
Mike, f. 1944.

3. Kjeld, f. 16/7 1922. G. m. Dorothy 1944. 2 Børn:
Ann, f. 1944, Kjeld, f. 1949.

4. Navn og Dato for et Barn mangler.

III. *Tage Damsgaard*, f. 12/3 1897, d. 13/7 1923.

IV. *Ellen Alexandrine Damsgaard*, f. 12/10 1898. G. m. *Jens Otto Roepstorff Arhning*, Lektor, Dr. phil., f. 18/3 1892. 1 Barn:
Jens Erik Arhning, cand polyt., f. 14/6 1923.

V. *Anna Damsgaard*, f. 8/9 1900. G. m. Grosserer *Peter Emil Larsen*, f. 1/6 1897. 4 Børn:

1. *Henning*, f. 6/4 1923. G. m. *Ivy Meyer*, f. 28/5 1925.
2. *Kirsten Alexandrine*, f. 5/8 1924. G. m. *Gregers Frandsen*. 1 Barn:
Helle Vibeke, f. 1944.
3. *Agnete*, f. 4/9 1925. G. m. *Helge Bonnevie*, f. 29/10 1925.
4. *Aage Peter*, f. 11/5 1931.

ANE MARGRETHE DAMSGAARD,

f. i Romlund 7/5 1861, d. paa Elkjærgaard 8/7 1931. G. m.

JENS JENSEN OVERGAARD,

f. i Hindbjerg 30/3 1848, d. paa Elkjærgaard 2/12 1908.

B Ø R N :

I. *Else Marie Jensen Overgaard*, f. 24/4 1882. G. m. *Anton Andersen Hønholt*, f. 7/2 1877 i Hønholt, d. paa Elkjærgaard 1947. 3 Børn:

Anna Margrethe Andersen Hønholt, f. 31/5 1904. G. m. *Peder Pedersen*, f. i Døssing 3/4 1902. 2 Børn:

Arne Hønholt Pedersen, f. 6/1 1931. *Margit Hønholt Pedersen*, f. 7/5 1934.

2. *Sigrid Marianne Andersen Hønholt*, f. 24/2 1909. G. m. *Helge Carl Høgh, Tømrer, Silkeborg*, f. 25/7 1909. 2 Børn:

Knud Erik Høgh, f. 1937. *Ove Hønholt Høgh*, f. 1941.

3. *Jens Overgaard Hønholt*, f. 24/8 1911. G. m. *Dora Carlsen*, f. i Vammen 8/11 1918. 4 Børn:

Else Overgaard Hønholt, f. 8/11 1942. *Karen Overgaard Hønholt*, f. 16/1 1946. *Inga Overgaard Hønholt*, f. 16/1 1946. *Anton Hønholt*, f. 5/4 1949.

II. *Maren Overgaard*, f. 21/1 1884, d. 1900.

III. *Karoline Jensen Overgaard*, f. 9/1 1885. G. m. *Knud Peder Knudsen*, Pederstrup, f. 26/4 1884. 2 Børn:

1. Gerda Elisabet Knudsen, f. 9/5 1911. G. m. Kristian Vesterskov, f. i Pederstrup 6/8 1909. 3 Børn:

Herdis Vesterskov, f. 4/6 1935. Poul Erik Vesterskov, f. 14/3 39, Britta Solvej Vesterskov, f. 20/1 1947.

2. Marna Margrethe Knudsen, f. 4/4 1920. G. m. Svend Sørensen, Bødker i Gern, f. 3/4 1913. 2 Børn:

Jelva Sørensen, f. 16/4 1938. Jytte Elisabeth Sørensen, f. 12/9 1943.

IV *Anna Jensen Overgaard*, f. 18/2 1887. G. m. *Hans Jørgen Hansen*, f. i Vinderslev 1887, d. 1937. 1 Barn:

Ove Overgaard Hansen, f. 21/6 1917, Fotograf. G. m. Eva Frederiksen. 1 Barn:

Dorthe, f. 11/2 1946.

V. *Jens Jensen Overgaard*, f. 23/3 1890, Vognmand, Silkeborg, ugift.

VI. *Niels Jensen Overgaard*, f. 1/6 1892, Tandlæge, Helsingør. G. m. *Rosa Juliane Albertsen*, f. 28/2 1899 i Marstal. 2 Børn:

1. Bent Iver Overgaard, Farmaceut, f. 20/5 1929 i Marstal. G. m. Grethe Ruth Sørensen, Sygeplejerske, f. i Helsingør 1929.

2. Jytte Margrethe Overgaard, f. 22/2 1925 i Marstal. G. m. Vagn Morsing, Tandlæge.

VII. *Niels Carl Jensen Overgaard*, Forstander, Bogø, f. 6/1 1895. G. m. *Magda Kofoed*, Realskolebestyrerinde, Farum, f. 30/12 1900. Gift 2. G. m. *Else Pedersen*, f. i Stubbekøbing d. 10/2 1904.

Børn af første Ægteskab:

Yelva Eli Overgaard. Mogens Kofoed Overgaard. Fin Kofoed Overgaard. Jørgen Kofoed Overgaard.

VIII. *Mathilde Jensen Overgaard*, f. 16/4 1897. G. m. *Georg Dünnwald*, Fotograf, f. 10/2 1896 i Silkeborg. 2 Børn:

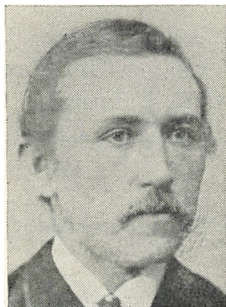
1. Ruth Lillian Dünnwald, f. 21/4 1925.

2. Georg Alex Dünnwald, Arkitekt, f. 8/8 1926.

IX. *Margrethe Jensen Overgaard*, f. 21/9 1907. G. m. *Edvin Larsen*, Typograf, f. 8/6 1909.

LAUST MØLGAARD,
Gaardejer, Kjellerup Mark, f. 11/11 1861 i Boller, Romlund Sogn,
d. 9/5 1915 i Kjellerup. G. m.

LAURA CHRISTINE DAMSGAARD,
f. i Vinderslev 29/4 1865, d. i Kjellerup 1915.

B Ø R N :

I. *Christine Mølgaard*, f. i Kjellerup 12/10 1890. G. m. Maskinsnedker *Magnus Nielsen*, død. 8 Børn:

1. Svend Aage Nielsen, Maskinsnedker i Kjellerup, f. 13/5 1914. G. m.

Hanna Andersen, D. a. Slagterm. H. A., Kjellerup. 2 Børn:

Lise, f. 1942. Dorthe f. 1946.

2. Karen Nielsen, ugift, Ekspeditrice, f. 20/10 1917.

3. Ellen Nielsen, ugift, Sygeplejerske, f. 23/12 1919.

4. Jørgen Nielsen, ugift, Maler, f. 2/11 1921.

5. Inga Nielsen, f. 27/7 1924. G. m. Poul Nielsen, Skotøjshdl. i Kjellerup.

1 Barn:

Datter, f. 27/7 1949.

6. Poul Nielsen, ugift, Urmager i Horsens, f. 18/11 1926.

7. Bodil Nielsen, ugift, Sygeplejeelv, f. 14/3 1927.

8. Knud Nielsen, ugift, Snedkersvend, f. 28/1 1928.

II. *Søren Mølgaard*, ugift, Landmand i Glostrup, f. 10/6 1892.

III. *Martin Mølgaard*, Landmand i Farrits i Sønderjyll., f. 15/5 1894. G. m. *Tinne*, Sønderjylland. 2 Børn:

Karen og Thorvald.

IV. *Thorvald Mølgaard*, Landmand i Haurits v. Viborg, f. 23/5 1896. G. m. *Helene*. 2 Børn:

Erik og Tage.

V. *Mathilde Mølgaard*, f. 8/3 1899. G. m. Landmand *Mærcher Madsen*, Ans. 3 Børn:

Eigild, Ove og Harry.

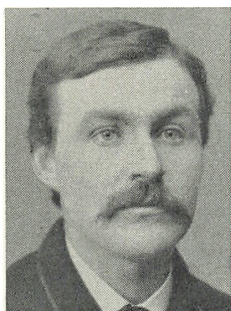
VI. *Karl Mølgaard*, Maskinsnedker i Kanada, f. 3/11 1900.

KARL THOMSEN,

Gaardejer og Møller i Oustrup, f. 18/4 1860 i Foldby, død d. 28/5 1939 i Kjellerup. G. m.

MARIE CATRINE DAMSGAARD,

f. i Romlund 9/4 1863, d. i Oustrup d. 31/3 1912.

B Ø R N :

I. *Niels Thomsen*, Snedker, f. i Oustrup 12/3 1886. G. m. *Jensine Birgithe Johnsen*, f. 22/1 1886 i Kjærsholm, Thorning Sogn. Ingen Børn.

II. *Anna Thomsen*, f. i Oustrup 2/10 1887, Porcelænsmaler. G. m. *Hans Skjøde*, Landmand, Velling v. Børkop. 3 Børn:
Marie Skjøde, Lærerinde paa Mors. Hans Kristian Skjøde, Landmand.
Nis Olav Skjøde.

III. *Thomas Frederik Thomsen*, Landmand i Alminde v. Kolding, f. 15/8 1889. G. m. *Maren Skjøde* (Søster til H. S. under II). Ingen Børn.

IV. *Maren Kathrine Thomsen*, f. 17/7 1891. G. m. *Karl Madsen*, Landmand, Kjellerup Mark. 1 Barn:
Aksel Damsgaard Madsen, f. 17/3 1934.

V. *Mathilde Thomsen*, f. 2/4 1893. G. m. *Aage Sylvest*, Maskinsmed (Rejst til Kanada ca. 1929). 5 Børn:
Luis, Inger, Rita, Aage og ?

VI. *Viggo Emanuel Thomsen*, Tømrerm. i Viborg, f. 11/3 1898. G. m. *Sofie Kristensen*, f. i Almtoft 30/4 1897. Ingen Børn.

ANNA THOMINE DAMSGAARD,
f. i Vinderslev 24/2 1867, d. i Hinge 1948. G. m.
HERMAN DUELUND HERMANSEN,
Gaardejer i Hinge, f. 11/7 1867.

Guldbryllupsbillede.

B Ø R N :

- I. *Martha Marie Kirstine Hermansen*, f. 5/7 1891 i Hinge. G. m.
Gdr. *Peder Mortensen*, Sinding, f. i Hauge 30/6 1894. 4 Børn:
1. Robert Duelund Mortensen, Arkitekt i Kbh., f. 22/7 1918. G. m. Olga
Irene Pedersen, f. i Varde 23/10 1924. 2 Børn:
Peder Duelund Mortensen, f. 13/6 1944. Jenny Duelund Mortensen,
f. 24/9 1946.

2. Anna Mortensen, f. 1920 i Viborg, død som Barn.
3. Chresten Bruno Mortensen, Installatør i Sinding, f. 25/4 1922. G. m. Solveig Margrethe Moustesen, f. i USA 18/7 1924. 2 Børn:
 - Kristian Vadheim Mortensen, f. 13/10 1947 i Sinding. Louis Vadheim Mortensen, f. 3/8 1949 i Sinding.
4. Elna Duelund Mortensen, ugift, Husassistent, f. i Sinding 27/7 1930.
- II. *Nielsine Karoline Hermansen*, f. 23/11 1892. G. m. *Anders Nielsen Andersen*, Chauffør i Aarhus, f. i Uldum 2/5 1889. 6 Børn:
 1. Else Marie Andersen, f. 10/9 1916 i Flemming. G. m. Hans Erik Vilhelm Laurizen, Cyklehandler i Aarhus, f. 29/2 1912. 2 Børn:
 - Jørgen Laurizen, f. i Aarhus 10/6 1940. Flemming Laurizen, f. i Aarhus 26/6 1945.
 2. Anna Andersen, f. i Flemming 7/10 1918. G. m. Lennart Bjørnholdt Gustafsen, Montør i Viby, f. 30/3 1914. 1 Barn:
 - Lennart Bjørnholdt Gustafsen, f. 4/9 1944.
 3. Nina Andersen, f. i Flemming 15/1 1919. G. m. Niels Skovby Bøje, Tømrer, f. i Vejlbj 26/7 1920. 1 Barn:
 - Else Marie Skovby Bøje, f. 22/4 1949 i Aarhus.
 4. Arne Andersen, Ingeniør, f. 18/6 1921 i Hylke. G. m. Ellen Grete Andersen, f. 3/4 1924 i Aarhus.
 5. Gerda Andersen, Kontorassistent, f. 28/8 1928 i Aarhus.
 6. Bodil Andersen, Klinikassistent, f. 5/11 1930 i Aarhus.
- III. *Birgitte Kirstine Hermansen*, f. 12/7 1894. G. m. Landmand *Søren Vestergaard*, Pederstrup, f. 14/1 1898. 1 Barn:
 - Niels Vestergaard, f. 9/3 1932.
- IV. *Niels Hermansen*, f. 29/9 1895, d. 22/2 1918.
 - V. *Rigmor Mathilde Hermansen*, f. 20/9 1898. G. m. *Laust Peder Kristian Christensen*, Købmand i Hvorslev, f. 22/2 1892.
- VI. *Svend Damsgaard Hermansen*, Gdr. i Nørskovlund, f. 22/7 1901. G. m. *Dusine Kirstine Sørensen*, f. 22/5 1905. 3 Børn:
 1. Annalise Hermansen, ugift, Husassistent, f. 24/6 1926.
 2. Niels Hermansen, ugift, Landmand, f. 15/9 1927.
 3. Bodil Hermansen, f. 18/4 1945.
- VII. *Herman Duelund Hermansen*, Husejer, Bjerringbro, fhv. Gaardejer, f. 21/6 1903. G. m. *Ella Vejlin*, f. 27/10 1904. 3 Børn:
 1. Laurits Storgaard Vejlin Hermansen, f. 6/11 1928.
 2. Anna Duclund Hermansen, f. 13/3 1930.
 3. Ingrid Duelund Hermansen, f. 28/3 1937.
- VIII. *Fritz Møller Hermansen*, Gdr. i Hinge, f. 29/8 1904. G. m. *Kathrine Knudsen*, f. 1/3 1913. 2 Børn
 1. Anna Damsgaard Hermansen, f. 7/10 1945.
 2. Jutta Petrine Hermansen, f. 21/6 1948.

KIRSTINE DAMSGAARD,

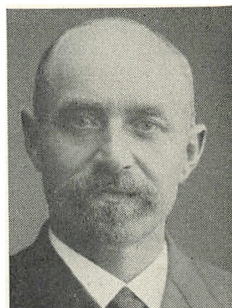
f. i Vinderslev 9/3 1869, d. i Silkeborg 4/8 1942. G. 1. G. m.

MADS VESTERGAARD,

Gaardejer, Mejeribestyrer, f. i Fly 19/3 1859, d. i Silkeborg 1900.
G. 2. G. m.

CHRESTEN CHRISTENSEN,

Søkaptajn, f. i Grumstrup, Vedslet 4/7 72.

Børn af 1. ste Ægteskab:

I. *Svend Vestergaard*, f. 5/2 1893, d. 1912.

II. *Johanne Vestergaard*, f. Skovdal Mejeri, Præstø Amt 18/9 1894, Sygeplejerske. G. m. Sognepræst i Kragelund-Funder
Kresten H. Lidegaard, f. i Bøding, Hvidbjerg Sogn 7/6 1895,
d. 12/3 1949. Begravet i Kraglund. 4 Børn:

1. Peder Lidegaard, ugift, Skovfogedassistent, f. i Kragelund 10/1 1924.
2. Mads Vestergaard Lidegaard, stud. teol., f. i Kragelund 17/6 1925.
3. Jens Møller Lidegaard, stud. teol., f. i Kragelund 7/2 1928.
4. Else Primdal Lidegaard, Student i 1949, f. 28/6 1931.

III. *Aage Dam Vestergaard*, Fabrikant og Opfinder, Silkeborg,
f. 12/4 1897. G. m. *Anna Christensen*, f. i Bryrup 2/3 1917.

3 Børn:

1. Lis Dam Vestergaard, f. 26/12 1940, Søholt, Silkeborg.
2. Alex Dam Vestergaard, 30/11 1942, Søholt, Silkeborg.
3. Inge Dam Vestergaard, f. 27/5 1948, Silkeborg.

Børn af 2. Ægteskab:

IV. *Sigrid Christensen*, f. 26/2 1904 i Silkeborg. G. m. Forret-

ningsfører *Aksel Krüger Pedersen*, Aarhus, f. 30/4 1904 i Silkeborg. 2 Børn:

1. Ole Kryger Pedersen,, f. 4/12 1931.
2. Hanna Krüger Pedersen, f. 21/12 1934.

V. *Marna Christensen*, f. 5/7 1906 i Silkeborg. G. m. Lærer *Sigvald Clausen*, Kjellerup, f. i Vroue v. Skive 20/3 1903. 1

Barn:

- Rikke Agnethe Clausen, f. 18/6 1939.

NICOLAJ CHRISTIAN DAMSGAARD,

Tandlæge i Nykøbing F., f. 30/12 1875 i Vinderslev. Gift i 1896 med **AGNES SCHULTZ,**

f. 16/2 1878, d. 25/11 1907. 1915 gift med

ELISE TVEDE,

f. 26/1 1891, d. 19/12 1946.

Børn af første Ægteskab:

I. *Else Damsgaard*, f. 10/6 1901. G. m. Tandlæge *Janus Kragbæk*, Nakskov, f. 28/11 1900.

II. *Inger Damsgaard*, f. 30/12 1903. G. m. Læge *Asger Kragbæk*, Nakskov, f. 24/9 1892, død 11/2 1930. 2 Børn:

1. Jan Kragbæk, f. 26/3 1927.
2. Gerd Kragbæk, f. 21/8 1929.

Børn af andet Ægteskab:

III. *Nina Elise Tvede Damsgaard*, f. 30/9 1918. G. m. stud. med. *Robert Pierre Schleimann*, f. 2/1 1920. 1 Barn:

Ulrich Pierre Tvede Schleimann, f. 30/4 1948.

IV. *Karen Tvede Damsgaard*, f. 11/7 1920, Tandlæge.

MATHILDE DAMSGAARD,
f. i Vinderslev 19/7 1871, d. i Silke-
borg 1893, begravet i Vinderslev.

THOMAS DAMSGAARD,
Skatteinspektør i København, f. i Vinderslev 24/3 1876, d. i Køben-
havn 11/3 1926. Gift med
MARNA OUTZEN,
f. i Fredericia 1/3 1879.

Hvis disse Optegnelser har kunnet bidrage til at knytte et fastere og mere bevidst Baand mellem os og vore Forfædre, vil det være mig en stor Glæde. Det er nemlig godt for os at kende og forstaa, hvad vi er kommet af. Derigennem forstaa vi bedre os selv, som det vi ogsaa er, et Resultat af mange Slægtleds fortsatte Udvikling frem til os, som lever nu, og som skal føre Udviklingen videre — helst paa en saadan Maade, at vi kan være det bekendt, saavel overfor de hedengangne som de kommende Slægter.

Ingen jo farer saa langt af Led,
at han løber fra Slægtens Arv.
Den danner vor Stammes faste Ved
fra Bark og til inderste Marv.